



Alþingi - Nefndasvið
Austurstræti 8-10
150 REYKJAVÍK

Akureyri, 21. desember 2007
2007110119 / 02-007

Efni: Frumvarp til laga um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks, 6. mál

Samfélags- og mannréttindaráð hefur á fundi sínum þann 19. desember 2007 gert eftirfarandi bókun:

**"Frumvarp til laga um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks.
2007110119 / 02-007**

Frumvarp sem nú liggur fyrir Alþingi, um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks, tekið til umfjöllunar.

Nú er til meðferðar á Alþingi frumvarp um aukið frelsi til áfengissölu á Íslandi.

Samfélags- og mannréttindaráð Akureyrar telur skylt að minna á þá staðreynd að áfengi er engin venjuleg söluvara og lýtur þess vegna ekki sömu lögmálum og hefðbundnar daglegar neysluvörur heimila. Samkvæmt upplýsingum Lýðheilsustöðvar sýnir fjöldi rannsókna að aðeins lítil aukning á aðgengi að áfengi eykur áfengisneyslu, þar á meðal hjá ungu fólki. Vill ráðið því skora á flutningsmenn frumvarpsins og heilbrigðisráðherra að þeir beiti sér fyrir því að farið verði í markvissa endurskoðun á þeim lögum og reglum sem fjalla um forvarnir. Ráðið telur brýnt að endurskoða og efla forvarnir ekki síst í ljósi þeirra breytinga sem lagðar eru til í frumvarpinu. Þá er mjög mikilvægt að tryggt verði aukið fjármagn í málaflokkinn og þar með svigrúm til þess að bregðast við þeim breytingum sem yrðu með því að frumvarpið næði fram að ganga. Á það við bæði um verkefni á vegum ríkisins, sveitarfélaga og félagasamtaka."

Þetta tilkynnist hér með.

Virðingarfyllt
f.h. Samfélags- og mannréttindaráðs Akureyrarbæjar

Katrín B. Ríkarðsdóttir

Katrín Björg Ríkarðsdóttir
framkvæmdastjóri





ALÞÝÐUSAMBAND ÍSLANDS

Alþingi

Erindi nr. Þ 135/274

komudagur 20.11.2007

Alþingi
Nefndarsvið
150 Reykjavík

Reykjavík, 24. nóvember 2007
Tilvísun: 200711-0008

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um sölu áfengis og tóbaks, 6. Mál, sala léttvins og bjórs.

Alþýðusamband Íslands hefur fengið til umsagnar frumvarp til laga um sölu áfengis og tóbaks, 6. mál, sala léttvins og bjórs.

Alþýðusamband Íslands vill benda á að einkasala ríkisins á áfengi er markviss leið til að stýra aðgengi að áfengi. Sterk rök eru fyrir því að einkasala ríkisins á áfengi dragi úr neyslu og þannig því tjóni sem af neyslunni getur hlotist. Benda má á að kostnaðurinn við að takmarka aðgang að áfengi með einkasölu ríkisins er lítill í samanburði við þann kostnað sem af áfengisneyslu getur hlotist.

Alþýðusambandið vill sérstaklega vara við hættunni af auknu aðgengi unglinga að áfengi verði frumvarpið að lögum. Hættan felst annars vegar í því að unglingar gætu mögulega átt auðveldar með að nálgast áfengi í almennum verslunum og ekki síður vegna þeirra skilaboða sem felast í því að selja áfengi sem „hverja aðra vöru“ í matvöruverslunum.

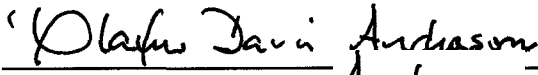
Alþýðusambandið vill jafnframt benda á að ýmsar aðrar hættur felast í frumvarpinu verði það að lögum. Í greinargerð þess segir m.a.: „Það eina sem myndi breytast er að versunin yrði í höndum þeirra sem eiga að sjá um verslun, þ.e. einkaaðila, og ekki yrði um að ræða eins sterkt skömmtnunarvald á þessari þjónustu af hendl hins opinbera og nú er.“ Þessi rök bera það með sér að verði frumvarpið samþykkt þá muni þess ekki langt að bíða að fram komi kröfur um að einkasala ÁTVR á sterku víni verði aflögð. Þessi krafa er í raun þegar komin fram í afstöðu Félags íslenskra stórkaupmanna til frumvarpsins en þar segir m.a. undir fyrirsögninni „Allt eða ekkert“: „Takmörkun frjálsrar sölu áfengis, við ákveðið áfengisinnihald eins og frumvarpið gerir ráð fyrir, mun væntanlega leiða til kærumála vegna röskunar á samkeppni sem slíkt fyrirkomulag hefur í för með sér. FÍS er þeirrar skoðunar að afnám einokunar verði að ná til alls áfengis, án tillits til styrkleika þess.“ Áhrif frumvarpsins kunna því að vera meiri en flutningsmenn ætla.

Alþýðusambandið vill taka fram að há áfengisgjöld eru ein af þeim leiðum sem best eru talin gagnast við að stýra áfengisneyslu að mati fagmanna og kemur þar tvennt til; há áfengisgjöld draga úr neyslu og þau afla ríkisjóði tekna sem nýta má til forvarna. Samkvæmt greinargerð frumvarpsins er talin ástæða til að lækka þessi gjöld um allt að 50%. Í áður nefndri afstöðu Félags íslenskra stórkaupmanna til frumvarpsins kemur fram sú eindregna

skoðun félagsins að áfengisgjaldið verði að lækka til að skapa svigrúm fyrir hærri álagningu verslana en tíðkast hefur hjá ÁTVR, annars muni verð til almennings hækka, fákeppni aukast og draga úr aðgengi að góðum vínun.

Í ljósi þess sem að framan er rakið, mælir Alþýðusamband Íslands gegn samþykkt frumvarpsins.

F.h. Alþýðusambands Íslands


Ólafur Darri Andrásson
Hagfræðingur ASÍ

Alþingi
Kirkjustræti
150 Reykjavík

Reykjavík, 19. nóvember 2007
Tilv. 2007110018/0.2

Efni: Um ^{6.}~~24.~~ mál - sala áfengis

Vísað er til bréfs hv. allsherjarnefndar Alþingis dags. 2. nóvember 2007.

Almennt um frumvarpið

Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins (ÁTVR) tekur ekki afstöðu til þess, hvernig haga skuli smásölu áfengis í landinu en vill með umsögn þessari koma á framfæri athugasemdum við frumvarpið og að hverju þurfi að huga áður en hv. Alþingi afgreiðir málið.

Mjög líklegt er að ÁTVR muni hætta sölu á áfengi undir 22% af áfengisinnihaldi ef frumvarpið verður að lögum þrátt fyrir að gert sé ráð fyrir heimild til áframhaldandi sölu. Vandséð er af hverju ÁTVR ætti að fara í samkeppni við einkaaðila um sölu á vöru sem er á frjálsum markaði. Reynslan sýnir einnig að á undanförunum árum hafa ýmis einkaleyfi ÁTVR verið felld niður og stofnunin hætt starfsemi í kjölfarið. Sem dæmi má nefna að einkaleyfi ÁTVR á að framleiða áfengi var felld niður árið 1986, einkaleyfi á innflutningi á áfengi var felld niður árið 1995 og einkaleyfi á innflutningi á tóbaki var felld niður árið 2004. Afleiðingin var öll á sama veg. Allri starfsemi, sem niðurfelld einkaleyfi náðu til, var hætt hjá ÁTVR, jafnvel þótt heimild til áframhaldandi óbreytts rekstrar hafi verið haldið inni.

Ef pólitískur vilji væri til þess að halda áfram að selja umræddar vörur hjá ÁTVR þyrfti í anda samkeppnislaga að aðgreina einkaleyfabundna vöru og vöru sem er á frjálsum markaði þannig að þær væru ekki seldar hlið við hlið í sömu verslun án fjárhagslegrar og rekstrarlegrar aðgreiningar. Einnig er ljóst að jafnvel þó tekin væri ákvörðun um að ÁTVR héldi áfram sölu myndi mestur hluti sölumagnsins færast yfir til einkaaðila. Vandséð er að rekstrarforsendur væru fyrir slíkri starfsemi.

Mikil röskun verður óhjákvæmilega á rekstri ÁTVR verði frumvarpið að veruleika. Magn í dreifingu gæti minnkað um rúm 96%, úr um 19 milljónum litra í um 700 þúsund lítra. Tegundum gæti fækkað úr um 2000 í um 340 og veltan minnkað úr um 11,5 milljörðum í um 3,1 milljarð.

Álagning ÁTVR á sterkt áfengi er aðeins 6,85%. Að mati ÁTVR verður útilokað að halda uppi sama þjónustustigi, t.d. hvað varðar fjölda verslana, opnunartíma og þjónustustig með sterka áfengið nema álagning ÁTVR á þær vörur hækki verulega. Jafnaðarverð hefur verið á áfengi um allt land. Óeðlilegt hlýtur að teljast að slík bundin álagning haldi áfram á sterkt áfengi meðan frjáls álagning er á öðru. Rétt er að benda á að ekki er einungis um léttvín og bjór að ræða því flestir líkjörar og „skotdrykkir“ eru með undir 22% af vínandainnihaldi. Einnig er rétta að benda á að svokallað „sódapopp“ eða gosblandað áfengi er í raun sterkt áfengi sem búið er að þynna með gosi. Samkvæmt frumvarpinu er sala þess frjáls og ekki bundin einkaleyfi.

SKRIFSTOFUR

STUÐLAHÁLSI 2 110 REYKJAVÍK

SÍMI 560 7700 FAX: 560 7757

www.vinbud.is • atvr@atvr.is

Á
T
V
R

ÁTVR rekur vínbúðir á 47 stöðum. Þar af eru einungis 10 vínbúðir í eigin húsnæði. Annars staðar er leigt skv. sérstökum samningum, en í þeim eru ákvæði um að falli einkaleyfi ÁTVR til áfengissölu niður falli samningarnir sjálfkrafa og bótalaust úr gildi. Ekki liggur ljóst fyrir hvernig með skuli farið þegar og ef einkaleyfið fellur aðeins niður að hluta. Samningar ÁTVR gilda að jafnaði í 5 til 7 ár. Þar sem ekki er tekið beint á þeirri stöðu sem hér kæmi upp í núgildandi leigusamningum, er líklegt að stofnunin þurfi með tilliti til hagsmuna leigusala að semja um styttingu leigutíma. Því má búast við að verulegur kostnaður kunni að falla á ÁTVR ef stofnunin þarf að hætta starfsemi sinni á þessum stöðum eða semja um minnkun á húsnæði með eins stuttum fyrirvara og frumvarpið felur í sér.

Smáværslanir ÁTVR á landsbyggðinni

Í greinargerðinni með frumvarpinu er vísað í að einkaaðilar sjái um sölu á áfengum drykkjum og rekstur vínbúða fyrir ÁTVR. Þetta er **alrangt**. ÁTVR ber ábyrgð á og rekur allar vínbúðir á Íslandi óháð stærð og staðsetningu. Í hverri einustu verslun er starfsmaður ÁTVR sem rekur verslunina og ber ábyrgð á rekstrinum gagnvart ÁTVR. Verslunarstjóri ÁTVR er því ríkisstarfsmaður og háður lögum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins og þeim fyrirmælum sem starfsmönnum ÁTVR eru sett. Þá er reksturinn sjálfur og rekstrarniðurstaðan að sjálfsögðu alls staðar alfarið á ábyrgð og áhættu ÁTVR.

Einkaaðilar reka hvergi vínbúðir á sína ábyrgð en þeir inna af hendi ýmsa þjónustu fyrir ÁTVR samkvæmt sérstökum samningi. Innihaldi samningsins er nánar lýst hér á eftir. Á árum áður voru væslanir ÁTVR á landsbyggðinni fáar. Ekki þótti forsvaranlegt að leigja húsnæði og ráða starfsfólk vegna lítillar sölu og hás kostnaðar. Árið 1987 var reynd ný leið í Ólafsvík til þess að ná fram nægjanlegri hagkvæmni til þess að réttlæta opnun vínbúðar í smærra byggðarlagi og auka þar með þjónustuna við landsbyggðarfólk. Aðferðinni sem beitt var í Ólafsvík fólst í því að ÁTVR tók á leigu lítið rými við hliðina á barnafataverslun. Að sjálfsögðu var vínbúðin sjálf algerlega aðskilin frá barnafataversluninni með sérstöku lyklakerfi en inngangur og baksvæði voru sameiginleg. ÁTVR réð verslunarstjóra og gerði samning við eiganda barnafataverslunarinnar um ýmsa þjónustu eins og rakið er hér að neðan. Með þessari samvinnu náðist mikil hagræðing og var samstarfið hagstætt, bæði fyrir ÁTVR og þjónustuaðila.

Í samningi við þjónustuaðila fólst m.a. að hann tryggði verslunarstjóra ÁTVR aðgang að salernum, kaffistofu og annarri starfsmannaaðstöðu. ÁTVR þurfti því ekki að leggja í kostnað við að koma slíkri aðstöðu upp. Þjónustuaðili sá um alla ræstingu og þrif. Í samningi var einnig áskilið að þjónustuaðili veitti verslunarstjóra ÁTVR aðstoð við vörumóttöku, uppröðun í hillur og önnur störf tengd vínbúðinni ef verslunarstjóri þurfti á slíkri aðstöðu að halda. Fyrir sína þjónustu fékk samstarfsaðili fasta mánaðarlega greiðslu.

Þetta fyrirkomulag gafst svo vel fyrir báða aðila að í dag rekur ÁTVR um 25 smáværslanir. Þær smæstu hafa einungis opið í eina klukkustund á dag. Grunnhugsun líkansins er ennþá sú sama og í upphafi. ÁTVR ber ábyrgð á og rekur allar vínbúðirnar. Frá því er enginn afsláttur gefinn og einkaaðilar koma þar hvergi nærri.

Tilgangurinn með rekstri smáværslana er að auka þjónustuna í dreifbýli með sem mestri fjárhagslegri hagkvæmni þó salan sé lítil. Í dag rekur ÁTVR alls 47 vínbúðir. Smáværslanir á landsbyggðinni eru því ríflega helmingur vínbúða ÁTVR en eru einungis með um 10% af sölunni.

Forvarnarhlutverk og samfélagsleg ábyrgð ÁTVR

Í greinargerðinni með frumvarpinu er vitnað í gamla ársskýrslu ÁTVR frá árinu 2002 þar sem fjallað er m.a. um forvarnarhlutverk ÁTVR. Nærtækara er að benda á meðfylgjandi **SKRIFSTOFUR** ársskýrslu ÁTVR fyrir árið 2006. Í formála hennar fjallar forstjóri m.a. um þróun áfengismála **STUDLAHALSI 24110 REYKJAVÍK**

SÍMI 560 7700 FAX: 560 7757

www.vinbud.is • atvr@atvr.is

í öðrum löndum og samfélagslega ábyrgð ÁTVR sem stöðugt hefur fengið aukið vægi í rekstrinum á undanförunum árum.

Helstu þættir sem þar koma fram um samfélagslega ábyrgð eru þessir:

ÁTVR tekur þátt í að byggja upp vinnmenningu, t.d. með fræðslu til viðskiptavina um vín og tengingu matar og vína.

ÁTVR fer í ýmsar herferðir þar sem samfélagsleg ábyrgð er í fyrirrúmi. Má nefna t.d. "Akstur og áfengi fara ekki saman", "Ábyrgð gestgjafans", og "Kaupum ekki áfengi fyrir unglina.

Strangt eftirlit er með aldri viðskiptavina.

Ábyrg starfsemi, t.d. engar sölumetjandi aðgerðir.

Samstarf við lögreglu og aðila sem vinna að forvörnum. Sérstök áhersla er á að torvelda aðgengi unglina að áfengi.

Allt er þetta gert í þeim tilgangi að minnka þá skaðsemi sem misnotkun áfengis hefur í för með sér í þjóðfélaginu. ÁTVR leggur mikla áherslu á það hlutverk verslunarinnar að fylgja eftir lagaákvæðum um lágmarksaldur þeirra sem kaupa áfengi og notar til þess sérstök eftirlitskerfi. Á þetta er sérstaklega bent hér því lítið sem ekkert opinbert eftirlit virðist vera með því hverjir kaupa tóbak þó lögaldur tóbakskaupenda sé átján ár.

Áfengislögin geyma margs konar ákvæði sem ætluð eru til að hamla gegn sams konar markaðssókn og viðhöfð er með venjulega vöru. Næsta líklegt er að beinar og óbeinar áfengisauklýsingar muni aukast verulega þegar sala einstakra tegunda verður ekki aðeins mál heildsala heldur fjölmargra smásala í landinu. Miklu fleiri aðilar munu því hafa hagnaðarvon í sölu áfengis en nú er, en það eitt og sér hlýtur almennt séð að leiða til þess að vörunni verði meira haldið að neytendum með einum eða öðrum hætti. Skilgreining frumvarpsins á „sterku áfengi“ gerir svokallað „sódapopp“ að „léttu áfengi“ þótt þeir drykkir séu venjuleg blanda „sterks áfengis“ og gosdrykkja - kallaðir „long drinks“ á veitingahúsum. Við athugun þessa frumvarps þarf sérstaklega að líta til hvort sú nýbreytni, sem það gerir ráð fyrir, sé ekki líkleg til að hafa í för með sér meiri aukningu á neyslu „sterks áfengis“ að „sódapoppi“ meðtöldu, en léttu vína. Einnig er rétt að benda á að svokallaðir „skotdrykkir“ t.d. „Ópal“ og „Tópas“ falla undir frumvarpið en neysla „skota“ með bjór er vinsæl hjá ungu fólki.

Um 1. gr.

Við er til þess sem að framan greinir um skiptingu sölu ÁTVR í "sterkt áfengi" og annað áfengi. Í b-lið greinarinnar er gert ráð fyrir að ÁTVR hafi heimild til að dreifa áfengi, sem í er minna en 22% af vínanda, í vínubúðum sínum samkvæmt samningum við birgja. Eins og áður hefur komið fram er nánast fullvíst að ÁTVR hætti sölu á því áfengi sem ekki er bundið einkaleyfi.

Engu að síður þarf að vera skýrt hvers konar heimildir birgjar eigi að veita fyrirtæki ríkisins til athafna. Ekki er heldur skilgreint hvað felist í orðinu "birgir". Hefðbundin notkun þess hjá ÁTVR er birgir sá er selur fyrirtækinu vörur til endursölu og samkvæmt gildandi reglum getur birgir verið hvaðan sem er úr veröldinni. Skýrt þarf að koma fram, um hvað ÁTVR eigi að semja við birginn komi til slíkra samninga.

SKRIFSTOFUR

STUÐLAHÁLSI 2 110 REYKJAVÍK

SÍMI 560 7700 FAX: 560 7757

www.vinbud.is • atvr@atvr.is

Um 2. gr. b-lið

Vandséð er hvernig framfylgja á þeim ákvæðum að áfengi megi ekki selja undir kostnaðarverði þ.e. endanlegu innkaupsverði að viðbættum opinberum gjöldum auk virðisaukaskatts. Í greinargerð er sagt að ákvæði þetta eigi að tryggja hagsmuni ríkissjóðs af innheimtu opinberra gjalda og koma í veg fyrir óeðlilegt undirboð.

Ákvæði það, sem hér um ræðir, virðist kalla á viðtækt eftirlit með kostnaðarverði áfengis því nákvæmlega sama vara getur haft mismunandi kostnaðarverð eftir því af hvaða birgja hún er keypt, háð gengi sem skráð er þegar hún er flutt inn, flutningskostnaði eða tæknibreytingum.

Um 5. gr.

Telja verður eðlilegt að mælt sé fyrir um hvernig áfengi, sem gert er upptækt til ríkissjóðs, skuli ráðstafað. Miðað við efni frumvarpsins telur ÁTVR heppilegast að varan verði seld hæstbjóðanda á uppboði. Fáist eigi boð jafnhátt áfengisgjaldi, verði vörunni eytt. Að öðru leyti sýnist þurfa að bæta inn í textann: "...sem inn eru fluttar, **seldar** eða framleiddar...."

Um 10. gr.

a-liður: Vakin er athygli á því að skv. ákvæðum reglugerðar um smásölu og veitingar áfengis nr. 177/1999 er nú heimilt að hafa vínbúð opna frá kl. 8:00 - 23:00. Vínbúðir skulu vera lokaðar á helgidögum þjóðkirkjunnar, sumardaginn fyrsta, 1. maí, 17. júní og fyrsta mánudag í ágúst.

c-liður: Heimildir sveitarstjórna til veitingar smásöluleyfis eru óljósar. Það er skilningur ÁTVR eftir athugun á ÍSAT-flokkun Hagstofu Íslands að ekki fengist leyfi til rekstrar ýmissa núverandi vínbúða ÁTVR yrðu þær sameinaðar rekstri þjónustuaðila ÁTVR. Rekstur allra vínbúðanna hefur þó gengið áfallalaust og öll leyfi sveitarstjórna, vinnueftirlits og heilbrigðiseftirlits eru til staðar.

Niðurlag

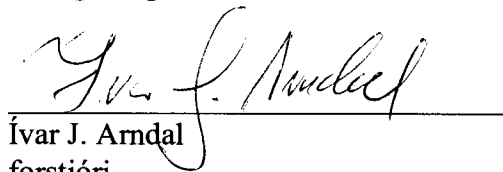
Í greinargerð segir að ólíklegt megi telja að ríkisfyrirtæki reki verslanir með hagkvæmari hætti en einkaaðilar muni gera.

Í vínbúðum ÁTVR er rekstrarkostnaður án vörunotkunar um 9,5% af veltu, ÁTVR var valin "Ríkisstofnun til fyrirmyndar" árið 2004 af fjármálaráðuneytinu, vann Íslensku gæðaverðlaunin árið 2004, í samkeppni við einkaaðila, og var efst í Íslensku ánægjuvoginni í smásölu árið 2005, einnig í samkeppni við einkaaðila.

Hvaða einkafyrirtæki í verslunarrekstri státa af slíkum árangri?

Með kveðju,

Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins


Ívar J. Arndal
forstjóri

Alþingi
Erindi nr. P 135/450
komudagur 27.11.2007



LÝÐHEILSUSTÖÐ

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 08.11.2007
Tilv. 164/2006 - 1.05.02
RMJ

Efni: Umsögn um frumvarp til áfengislaga, 6. mál, um lagabreytingar er varða sölu áfengis og tóbaks.

Lýðheilsustöð þakkar veitt tækifæri til umsagnar um ofangreint frumvarp. Lýðheilsustöð hefur á fyrri þingum verið með umsagnir um frumvörp sama efnis, í samvinnu við áfengis- og vímuvarnarráð (sjá fylgiskjöl I og II).

Ræða má um fyrirkomulag áfengissölu frá ýmsum sjónarmiðum. Viðskiptafrelsi, minni umsvif ríkisins í verslunarrekstri og mikilvægi þess að fylgja alþjóðavæðingu eru meðal þeirra atriða sem nefnd hafa verið því til stuðnings að heimila sölu áfengis í matvöruverslunum. Þessi umsögn takmarkast nær eingöngu við sjónarmið tengd forvörnum og heilsueflingu. Sú nálgun er í samræmi við lögbundið hlutverk Lýðheilsustöðvar, sem felst m.a. í því að veita stjórnvöldum ráðgjöf um aðgerðir til að efla lýðheilsu (3. gr. laga nr. 18 frá 2003 um Lýðheilsustöð). Umsögnin fjallar því ekki um málið út frá viðskiptafrelsi eða hagsmunum neytenda.

Aðgengi

Erlendar rannsóknir sýna að aukið aðgengi að áfengi leiðir til meiri neyslu þess. Ekkert bendir til að þetta sé með öðrum hætti hér á landi. Verði frumvarpið samþykkt óbreytt bendir flest til þess að aðgengi landsmanna að áfengi muni aukast verulega frá því sem nú er. Ekki er þó hægt að segja til um hversu mikil sú aukning yrði á Íslandi. Reynslan ein getur skorið úr um það. Aðgengi að áfengi hefur aukist síðustu ár m.a. með fjölgun vínbúða og rýmri opnunátíma þeirra. Árið 1990 voru vínbúðir 20 talsins, árið 2000 voru þær orðnar 35 og á árunum 2001-2007 fjölgaði þeim um 12 og eru því 47 árið 2007. Til fróðleiks má nefna að á Íslandi eru um 15 vínbúðir á hverja 100.000 íbúa en í Svíþjóð er sambærileg tala u.þ.b. 4 vínbúðir á hverja 100.000 íbúa. Hér verður að hafa í huga að dreifing byggðar er mun meiri á Íslandi en í Svíþjóð (árið 2005 voru 20 íbúar hvern ferkílómetra í Svíþjóð en 3 á Íslandi).

Verði ákveðið að selja áfengi að í matvöruverslunum má ætla að útsölustöðum fjölgi verulega frá því sem nú er. Nefna má í þessu sambandi að árið 2001 voru í Reykjavíkurborg 6 vínbúðir en um 85 matvöruverslanir (Reykjavíkurborg, 2001) (bensínstöðvar og söluturnar eru hér ekki taldir með). Þó að matvöruverslunum hafi fækkað eitthvað frá árinu 2001 má ætla að útsölustöðum muni því fjölga við umrædda breytingu.

Samfélagsáhrif

Erfitt er að segja til um hvaða samfélagshópar muni auka neysluna mest, verði af breytingunum, en full ástæða er til að hafa áhyggjur af börnum og ungu fólki sem og þeim sem standa höllum fæti í þjóðfélaginu. Reynsla frá Finnlandi sýnir að þegar breytingar voru gerðar á áfengislöggjöfinni þar í landi árið 1969, þar sem m.a. var leyft að selja bjór í matvöruverslunum, jókst heildarneysla um 46%. Í kjölfarið jókst neysla áfengis í öllum hópum samfélagsins. Neysla jókst mest hjá þeim sem þegar drukku mikið og konum í aldurshópnum 15-29 ára (sjá Room, 2002, bls. 80-81). Nefna má dæmi frá Svíþjóð, frá árinu 1969, þar sem þriggja ára tilraun um sölu bjórs í matvöruverslunum var hætt eftir tvö ár vegna greinilegrar aukningar á neyslu áfengis og vandamála sem því fylgdu. Vandamálum tengd áfengisneysla fækkaði verulega eftir að tilrauninni var hætt (sjá Room, 2002, bls. 27).

Sala áfengis í matvöruverslunum ýtir undir það sjónarmið að um sé að ræða venjulega neysluvöru, enda myndi það blasa við öllum sem eiga erindi þangað, börnum jafnt sem fullorðnum. Helstu sérfræðingar áfengismála eru hins vegar sammála um að áfengi sé ekki venjuleg neysluvara (t.d. Babor o.fl., 2003). Í matvöruverslunum á Norðurlöndunum, að Danmörku undanskilinni, er ekki selt áfengi með meiri styrkleika en 4,75%. Í umræddu frumvarpi er lagt til að leyft verði að selja í verslunum áfengi með allt að 22% áfengisstyrkleika, háð ákveðnum skilyrðum.

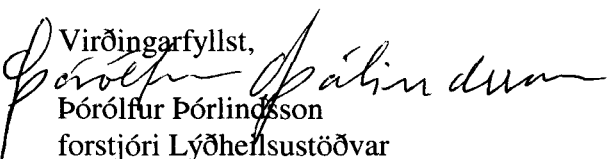
Áhrif á heilbrigðiskerfið

Meiri áfengisneysla fylgja gjarnan aukin áfengistengd vandamál í samfélaginu, sem hefur mikinn fjárhagslegan kostnað í för með sér fyrir einstaklinga og samfélagið í heild. Þar sem áfengi er samverkandi orsakabáttur fjölda sjúkdóma er ekki hægt með vissu að segja til um hversu mikið aukið aðgengi að áfengi kemur til með að auka kostnað við rekstur heilbrigðiskerfisins á komandi árum. Eitt af markmiðum heilbrigðisáætlunar, sem samþykkt var á Alþingi og gildir til ársins 2010, er að draga úr heildarneyslu áfengis og skal stefnt að því að neyslan verði ekki meiri en 5,0 lítrar af hreinu áfengi á hvern Íslending 15 ára og eldri. Árið 2006 var heildarneyslan hins vegar rúmir 7 lítrar. Aðgerðir sem líklegar eru til að auka þessa neyslu enn frekar, svo sem sala áfengis í matvöruverslunum, vinna því beinlínis gegn markmiðum heilbrigðisáætlunar.

Rannsóknir

Mjög margar og merkar rannsóknir eru til um forvarnir og afleiðingar áfengisneyslu, sem ekki er hægt að gera grein fyrir hér. Stutt samantekt yfir nokkrar rannsóknir á þessu sviði fylgir þó umsögninni, auk nokkurra rannsóknarniðurstaðna. Einnig fylgja samantektir rannsókna og ráðlegginga yfir aðgerðir, m.a. frá Alþjóðaheilbrigðismálastofnuninni.

Starfsmenn Lýðheilsustöðvar telja að verði frumvarpið samþykkt muni neysla áfengis aukast hér á landi.

Virðingarfyllst,

Pórlfur Þórlindsson
forstjóri Lýðheilsustöðvar

Yfirlit af nokkrum helstu rannsóknum tengdum aðgengi að áfengi

Höfundur (ár)	Land	Tegund rannsóknar	Tilgáta / Tilgangur	Niðurstöður	Túlkun / umræða
Andreasson o.fl. (2006)	Svíþjóð	Hermun (áætlun).	(1) Samanburður á (a) fyrri spám um skaðsemi breytinga áfengislöggjafar og (b) mældum raunáhrifum breytinganna. (2) Áætluð áhrif lækkunar áfengisverðs á neyslu og áfengisskaða.	Fyrri spár voru í sumum tilfellum nákvæmar en ekki öllum. Reiknað er með að lækkað áfengisverð (40% á sterku víni og 15% á léttvíni) hafi í för með sér 0.35 áfengislíttra aukningu á meðalneyslu.	Í Svíþjóð myndi 0.35 áfengislíttra neysluaukning áfengis hafa í för með sér 289 tilfella aukningu á dánartíðni vegna áfengisneyslu, 1.627 fleiri líkamsrásir, og 1,6 milljónir fleiri veikindadaga. Varað er við alvarlegum efnahagslegum afleiðingum fyrir þjóðina.
Babor o.fl. (2005)	Fjölþjóðleg	Samantekt.	Að draga saman þekkingu á rannsóknum sem sýna fram á áfengisneyslu á lýðheilsu.	Rannsóknir og stefnumótun á sýna að á sviði lýðheilsu sýna að til staðar eru aðgerðir bæði fyrir einstaklinga og samfélagsins sem draga úr skaðsemi áfengisneyslu.	Aðgerðir sem fela í sér verðstýringu, stjórnun á aðgengi að áfengi, eftirlit og viðurlög gegn ölvunarakstri eru meðal árangursríkustu leiðanna.
Birckmayer o.fl. (2004)	BNA	Samantekt.	Draga saman fyrirbyggjandi þekkingu á forvörnum á sviði tóbaks-, áfengis- og vímuefnaneyslu (TÁV) og setja fram líkan sem sýnir samband milli þátta.	Viðmið samfélagsins, aðgengi og markaðssetning hafa áhrif á aukna neyslu sem hefur afleiðingar á skaðsemi.	Aukið aðgengi og verðlag hefur áhrif á neyslu áfengis, vímuefna og tóbaks. Skaðsemi eykst í kjölfar aukinnar neyslu. Aðrir þættir hafa einnig áhrif svo sem ríkjandi gildi í samfélaginu, óformlegt aðgengi að TÁV, löggæsla og einstaklingsbundnir þættir.
Brand o.fl. (2007)	Fjölþjóðleg	Greining opinberra gagna 30 þjóða í OECD (þ.á.m. er Ísland).	Alþjóðlegur samanburður á aðgengi að áfengi, ríkisstefnum, verðlagningu, áfengisauglýsingum, og tíðni ölvunaraksturs.	Ísland stendur sig vel hvað snertir flestar ríkisstefnur í áfengismálum, en yfir heildina var landið í fjórða sæti af 30 útvöldum þróuðum löndum.	Hugsanlega mætti bæta löggjöf og löggæslu varðandi ölvunarakstur á Íslandi.

Höfundur (ár)	Land	Tegund rannsóknar	Tilfelli / Tilgangur	Nýsköpun	Tilfelli / Tilgangur
Casswell & Zhang (1996)	Nýja Sjáland	Langtímarannsókn	Athugun á hvort aðgengi á áfengi hefði áhrif á neyslu ungmenna á aldrinum 15 til 18 ára. Einnig hvort sú aukning hefði í för með sér meiri afleiðingar fyrir ungmennin.	Aðgengi hafði ekki áhrif á neyslu ungmenna á aldrinum 15 til 18 ára. En aðgengi hafði töluverð áhrif á neyslu ungmenna á 21 aldursári. Þessi áhrif voru mun meiri en þau áhrif frá viðhorfum foreldra og jafnaldra. Afleiðingar vegna áfengisdrykkju jókst.	Aðgerðir sem hefta aðgengi ungmenna að áfengi er áhrifameiri forvarnaraðgerð en félagslegur þrýstingur frá foreldrum og jafnöldrum.
Her o.fl. (1999)	BNK & Kanada	Samantekt og yfirlit rannsókna.	Að kanna áhrif af afnámi einkasölu áfengis.	Í kjölfar einkavæðingar verður gjarnan aukning á sölustöðum, lengri sölutímar, fleiri söludagar, breytingar á verðlagningu, aukin áhersla á markaðssetningu, og áhrif af nýjum hagsmunaraðilum.	Rannsaka þarf betur áhrif einkavæðingar á neyslumynstur til lengri tíma lítið.
Holder o.fl. (1995)	Svíþjóð og Noregur	Hermun (áætlun).	Athugun á hugsanlegum afleiðingum á áfengisneyslu vegna breytinga á einkasölu ríkisins á áfengis.	Áfengisneysla mundi aukast um 2 til 3 alkóhóllítra á hvert mannsbarn.	Hækkun um 1 áfengislítra mun leiða af sér um 10% aukningu á ótímabærum dauða vegna áfengisneyslu.
Holder (2007)	Svíþjóð	Skýrsla með samantekt á helstu afleiðingum vegna breytinga á smásölu áfengis.	Að meta hugsanleg áhrif á samfélagsleg af afnámi einkasölu ríkisins á áfengi.	Áfengisneysla mun aukast um 2,8 alkóhóllítra á hvern íbúa (15 ára og eldri). Þetta veldur umtalsverðri aukningu af skaðlegum áhrifum áfengisneyslu.	Flutningur smásölu áfengis í matvörubúðir mundi valda umtalsvörðum skaða á öryggi og heilsu þjóðarinnar.
Huckle o.fl. (2006)	Nýja Sjáland	Greining opinberra gagna.	Kanna áhrif aukins frjálsræðis í áfengismálum á áfengistengd vandamál ungs fólks.	Tíðni áfengistengdra vandamála jókst meðal margra aldurshópa, sérstaklega meðal 16-17 ára og 18-19 ára fólks.	Aukið frjálsræði í áfengismálum á 10 áratug síðustu aldra jók mest áfengistengd vandamál 18-19 ára. Vegna fjölda breytinga er ekki ljóst hvaða þáttur hafði mest áhrif. Líklega er það að stórum hluta til vegna lægri áfengiskaupaaldurs.

Höfundur (ár)	Land	Tegund rannsóknar	Tilgangur / Tilgangur	Niðurstaða	Táttan / umræða
Mäkelä (2002a)	Finnland	Greining á fyrirliggjandi gögnum.	Kanna hvaða hópar fólks auka mest neyslu þegar verð lækkar og hömlur minnka.	Allir skilgreindir neysluhópar, nema bindindismenn, juku áfengisneyslu í kjölfar breytinga á sölufyrirkomulagi áfengis.	Til að hvort aðrir þættir en fyrirkomulag áfengissölu höfðu umrædd áhrif kannaði höfundur hvort breytingin var meiri en breytingar á neyslumynstri samskonar hópa í BNA og í Noregi árum síðar. Samanburðurinn styrkti ályktun höfunda um að breytt sölufyrirkomulag hefði umrædd áhrif.
Norström (2006)	Svíþjóð	Greining fyrirliggjandi gagna.	Kanna samband milli áfengisneyslu og fjarvista frá vinnu vegna veikinda.	Þegar áfengisneysla eykst um einn áfengislítra á ári fjölga veikindadögum um 13%.	Mikilvægt að huga að mögulegum áhrifum aukins aðgengis á framleiðni á vinnumarkaði þegar hugað er að breytingum í áfengismálum.
Room o.fl. (2005)	Fjölpjöldleg	Samantekt.	Að draga saman þekkingu á rannsóknum sem sýna fram á áfengisneyslu á lýðheilsu.	Rannsóknir og stefnumótun á sýna að á sviði lýðheilsu sýna að til staðar eru aðgerðir bæði fyrir einstaklinga og samfélagsins sem draga úr skaðsemi áfengisneyslu.	Aðgerðir sem fela í sér verðstýringu, stjórnun á aðgengi að áfengi, eftirlit og viðurlög gegn ölvunarakstri eru meðal árangursríkustu leiðanna.
Treno o.fl. (2001)	BNA	Greining opinberra gagna.	Kanna hvort aðgengi að áfengi hefði áhrif á skaðsemi áfengisneyslu.	Samband er milli þéttleika áfengissölustaða og fjölda slasaðra.	Aðgengi að áfengi virðist vera áhrifaþáttur í slysatíðni en rannsóknin sýnir ekki fyllilega hvert sé undirliggjandi ferli þar að baki.
Troldal (2005)	Kanada (Alberta)	Greining fyrirliggjandi gagna (1950-2000).	Að kanna áhrif breytinga á einkasölu áfengis á neyslutölur og tíðni dauðsfalla í umferðinni.	Einkavæðing hafði áhrif á sölu sterks áfengis, en ekki á bjór eða vín.	Sala áfengis var ekki leyfð í matvöruverslunum. Heildsala var áfram í einkasölu.
Wagenaar & Holder (1994)	BNA	Greining á áfengissölutölum frá 1968 til 1991.	Að kanna áhrif af afnámi einkasölu áfengis.	Það varð 15% til 150% aukning á áfengissölu í þeim fylkjum þar sem sala var leyfð í verslunum.	Fyrirkomulag áfengissölu- og dreifingar hefur mikið að segja um neyslu. Vandlega þarf að skoða afleiðingar áður en ríkisstefnu er breytt.

Höfundur (ár)	Land	Tegund rannsóknar	Tilgangur / Tilgangur	Niðurstaða	Tölkun / mæðing
World Health Organization (2004)	Evrópa	Samantekt.	Að draga saman hagkvæmustu leiðirnar í áfengismálum og minnka þar með skaðsemi áfengisneyslu.	Verðlag og stjórnun aðgengis að áfengi eykur tekjur samfélagsins og minnkar útgjöld til áfengistengdra vandamála.Árangur er mestur þegar margar leiðir eru notaðar samtímis.	Stjórnun verðlags og aðgengi að áfengi er hagkvæm leið en áhrif þessara aðferða er breytilegt eftir löndum og stjórnast m.a. af þáttum eins og ráðandi áfengismenningu og stuðning almenninga við aðgerðum til að minnka skaðsemi áfengis.
Tigerstedt og Österberg (2007)	Finnland	Úrvinnsla á gögnum frá <i>Statistikcentralen i Finland</i> eftir lækkun á áfengisgjaldi 2004.	Athugun á áhrifum vegna lækkun áfengisgjalds á fjölda skorpulifur tilfella 2004 – 2005.	Aukningin á skorpulifur tilfellum var 52% á árunum 2004-2005.	Aukningin á áfengisneyslu í Finnlandi í kjölfar lækkunar á áfengisgjaldi var 13 % og hefur sennilega haft neikvæð áhrif þróun skorpuklifurtillfella í Finnlandi.

Heimildir

- Andreasson, S., Holder, H., Norström, T., Österberg, E. og Rossow, I. (2006). Estimates of harm associated with changes in Swedish alcohol policy: results from past and present estimates. *Addiction*, 101, 1096-1105.
- Anderson, P. og Baumberg, B. (2006). *Alcohol in Europe; A public health perspective*. Institute of Alcohol Studies, UK. Sótt 23. febrúar 2007 af http://ec.europa.eu/health-eu/news_alcoholineurope_en.htm (Samantekt fylgir)
- Babor, T. F., Caetano, R., Casswell, S., Edwards, G., Giesbrecht, N., Graham, K., Grube, J., Gruenewald, P., Hill, L., Holder, H., Homel, R., Österberg, E., Rehm, J., Room, R. & Rossow, I. (2003). *Alcohol: No ordinary commodity—Research and public policy*. Oxford: Oxford University Press. (Þýdd samantekt fylgir)
- Birckmayer, J. D., Holder, H. D., Yacoubian, G. S., og Friend, K. B. (2004). A general causal model to guide alcohol, tobacco, and illicit drug prevention: Assessing the research evidence. *Journal of Drug Education*, 34, 121-153.
- Brand, D., Saisana, M., Rynn, L., Pennoni, F. og Lowenfels, A. (2007). Comparative analysis of alcohol control policies in 30 countries. *PLoS Medicine*, 4.
- Casswell, S. og Zhang, J.F. (1997). Access to alcohol from licensed premises during adolescence: a longitudinal study. *Addiction* 92, 737-745.
- Escobedo, L.G. og Ortiz, M. (2002). The relationship between liquor outlet density and injury and violence in New Mexico. *Accident Analysis Prevention*, 34, 689-94.
- Fitzgerald, J. L. og Mulford, H.A. (1992). Consequences of increasing alcohol availability: The Iowa experience revisited. *Addiction*, 87, 267-274.
- Her, M., Giesbrecht, N. Room, R. og Rehm, J. (1999). Privatizing alcohol sales and alcohol consumption: evidence and implications. *Addiction*, 94, 1125-1139.
- Huckle, T., Pledger, M., og Casswell, S. (2006). Trends on alcohol-related harms and offences in a liberalized alcohol environment. *Addiction*, 101, 232-240.
- Holder, H. (Ritstj.). (2007). *If retail alcohol sales in Sweden were privatized, what would be the potential consequences?* Stokkhólmur. Swedish National Institute of Public Health. (Samantekt fylgir.)
- Holder, H., Giesbrecht, N., Horverak Ö., Nordlund, S., Norström, T., Olsson, O., Österberg, E. og Skog O.J. (1995). Potential consequences from possible changes in Nordic retail alcohol monopolies resulting from European Union membership. *Addiction* 90, 1603-1618.

- Koski, A., Sirén, R., Vuori E., og Poikolainen, K. (2007). Alcohol tax cuts and increase in alcohol-positive sudden deaths—A time-series intervention analysis. *Addiction*, 102, 362–368.
- Mäkelä, P. (2002). Whose drinking does the liberalization of alcohol policy increase? Change in alcohol consumption by the initial level in the Finnish panel survey in 1968 and 1969. *Addiction*, 97, 701–706.
- Mosher, J.F. (1999). Alcohol policy and the young adult: Establishing priorities, building partnerships, overcoming barriers. *Addiction*, 94, 357–369.
- Notsrtöm, T. (2006). Per capital alcohol consumption and sickness absence. *Addiction* 101, 1421–1427.
- Reykjavíkurborg. (2001). *Verslun á höfuðborgarsvæðinu: Velta smásöluverslunar í Reykjavík og á höfuðborgarsvæðinu eftir hverfum*. Reykjavík: Þróunarsvið Reykjavíkur. Sótt 20 nóvember 2007 af <http://www.borg.hi.is/velta.doc>
- Room, R. (Ritsj.). (2002). *The effects of Nordic alcohol policies: What happens to drinking and harm when alcohol controls change?* Helsinki: NAD.
- Room, R., Babor, T., og Rehm, J. (2005). Alcohol and public health. *Lancet*, 365, 519–530.
- Tigersted, C. og Österberg, E. (2007). Alkoholskadorna är fortfarande finska men har också blivit franska. *Nordisk alkohol- og narkotikatidskrift*, 24, 414–418.
- Tigerstedt, C., Karlsson, T., Mäkelä, P., Österberg, E. og Tuominen, I. (2006). Health in alcohol policies: The European Union and its Nordic member states. Í T. Ståhl, M. Wismar, E. Ollila, E. Lahtinen og K. Leppo (Ritsj.), *Health in all policies. Prospects and potentials*. Helsinki. Ministry of Social Affairs and Health og European Observatory on Health Systems and Policies. Sótt 1. júní 2007 af http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/6629FD24-214B-4B13-97EB-B7999EB2F479/0/HiAP_chapter6.pdf
- Trolldal, B. (2005). An investigation of the effect of privatization of retail sales of alcohol on consumption and traffic accidents in Alberta, Canada. *Addiction*, 100, 662–671.
- Treno, A. J., Gruenewald, P. J. og Johnson, F. W. (2001). Alcohol availability and injury: The role of local outlet densities. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 25, 1467–1471.
- Wagenaar, C. A. og Holder, H. (1995). Canges in alcohol consumption resulting from the elimination of retail wine monopolies: Result from five U.S. states. *Journal of Studies on Alcohol*, september 1995.
- World Health Organization. (2004). *What are the most effective and cost-effective interventions in alcohol control?* Kaupmannahöfn: World Health Organization. Sótt 24. mars 2007 <http://www.euro.who.int/document/E82969.pdf>



Barnaheill

Save the Children Iceland

Alþingi
Erindi nr. Þ 135/921
komudagur 12.12.2007

Nefndasvið Alþingis
b.t. Elísabetar Ránar Andréðóttur, nefndarritara
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 16. nóv. 2007

Umsögn um: frumvarp til laga um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks. (135. löggjafarþing 2007-2008. Þskj. 6 - 6. mál.)

Barnaheill – Save the Children á Íslandi telja það ekki vera í þágu unga fólksins í landinu að ofangreint frumvarp verði samþykkt. Ef sala léttvins og bjórs verður leyfð í smásölu mun verða auðveldara fyrir unglinga að nálgast það.

Öllum ætti að vera ljós sú ógn sem börnum og unglingum stafar af áfengi og sú ógn mun aðeins aukast með auknu aðgengi. Fjöldi rannsókna sýna að aukið aðgengi að áfengi eykur neyslu þess. Þessar rannsóknir má sjá á heimasíðu Lýðheilsustöðvar.¹

Skýrslan *Áfengi og önnur vímuefni: ýmsar tölulegar upplýsingar* frá árinu 2003² hefur að geyma fjölbreyttar upplýsingar sem gefa hugmynd um áfengis- og vímuefnaneyslu á Íslandi og skaðsemi af völdum hennar frá mismunandi hliðum. Samkvæmt skýrslunni er algengt að nota áfengissölu sem mælikvarða á heildarneyslu áfengis og breytingar á henni. Fram kemur að áfengissala felur í sér vísbendingar um sambandið á milli breytinga á heildarneyslu og áfengismisnotkunar sem hefur ýmis skaðleg áhrif í för með sér. Hagstofa Íslands skráir árlega áfengissölu og í skýrslunni kemur fram hvernig sala á gjaldskyldu áfengi hefur þróast á Íslandi síðustu 30 árin. Áfengissala jókst hægt og sígandi fram til 1989 en þá tók hún tímabundið stökk í kjölfar þess að sala bjórs var leyfð í landinu. Síðan dró aftur úr sölu, en frá 1993 hefur hún vaxið jafnt og þétt og árið 2002 var áfengissalan komin í sex og hálfan lítra af hreinum vínanda á hvern íbúa 15 ára og eldri. Skýringar á þessari aukningu eru taldar nokkrar en ein þeirra er aukið aðgengi að áfengi.

Í umræddri skýrslu kemur einnig fram munur á áfengis kaupum á milli landshluta. Þeir sem búa á höfuðborgarsvæðinu verja að jafnaði meira fé til áfengis kaupna en þeir sem búa annars staðar á landinu. Hugsanleg skýring á þessum mun er talin sú að meira aðgengi er að áfengi í Reykjavík.

Í skýrslunni kemur einnig fram að færst hefur í aukana að unglingar undir tvítugu komi í meðferð á Vog. Árið 1991 var hlutfall 20 ára eða yngri 7% en tíu árum síðar var hlutfall þeirra orðið 16%.

Byggt á framangreindum rannsóknum og niðurstöðum mæla Barnaheill gegn því að leyfð verði sala á léttvíni og bjór í matvöruverslunum.

B-liður 1. mgr. 10. gr. frumvarpsins kveður á um að starfsmenn sem afgreiði áfengi megi ekki vera yngri en 20 ára. Barnaheill setja stórt spurningarmerki við framkvæmd þessa ákvæðis þar sem stór hluti starfsfólks í matvöruverslunum í dag eru ungmenni yngri en 18 ára.

Flutningsmenn frumvarpsins varpa því fram að þar sem einkaaðilum er treyst til að framfylgja reglum um lágmarksaldur til að kaupa tóbak, afhverju ætti þá ekki hið sama að gilda um sölu

¹ <http://www.lydheilsustod.is/utgafa/baekur-baeklingar-listar-rit/afengi-og-vimuvarnir/>

² <http://www.lydheilsustod.is/media/afengi/afengiogonnurvimuefni2003.pdf>



Barnaheill

Save the Children Iceland

áfengis. Því miður hefur það oft sýnt sig að einkaaðilum hefur ekki tekist að framfylgja þessari reglu um tóbakssölu. Til að styðja þessa fullyrðingu má vísa í könnun sem forvarnarnefnd Hafnarfjarðar lét gera þann 14. maí 2007.³

Í henni kemur fram að í 28% tilfella gátu unglingarnir keypt tóbak og að af 25 sölustaðum seldu 7 staðir unglingunum tóbak.

Tveir 15 ára unglingar úr 10. bekk fóru á sölustaði undir eftirliti starfsmanna Hafnarfjarðarbæjar. Sjö sölustaðir seldu unglingunum tóbak. Á einum staðnum þar sem sölumaður vildi ekki selja þeim tóbak vegna þess að þeir gátu ekki sýnt skírteini, vorkenndi sölumaðurinn ungu kaupendunum svo mikið að hann gaf þeim sitt hvora sígarettuna úr eigin birgðum. Farið var á 25 sölustaði sem selja tóbak í Hafnarfirði.

Barnaheill hafa áhyggjur af því að það sama verði uppi á teningnum þegar kemur að sölu léttvíns og bjórs í matvöruverslunum og hefur verið með tóbak eins og þessi könnun sýnir.

Þess má geta að Barnaheill leitaði álits sex ungmenna frá ungmennaráði Hafnarfjarðar í 8.-10. bekk grunnskóla um það hvort þeim þætti rétt að matvöruverslanir myndu hefja sölu á léttvíni og bjór. Það var einróma álit þeirra að svo væri ekki, þar sem það myndi auðvelda aðgang unglinga að áfengi og þar með verulega auka hættu á aukinni neyslu.

Barnaheill telja mikilvægt að stjórnvöld geri allt sem í þeirra valdi stendur til að koma í veg fyrir að börn og unglingar á Íslandi ánetjist áfengi og telja samtökin að samþykkt frumvarpsins gangi gegn hagsmunum barna og ungmenna á Íslandi.

Virðingarfyllst,

Petrína Ásgeirsdóttir,
framkvæmdastjóri Barnaheilla.

³ http://www.hafnarfjordur.is/hafnarfjordur/nanar_forsidu/?cat_id=3&ew_0_a_id=8571



Reykjavík, 19. nóv. 2007

Allsherjarnefnd Alþingis
Alþingi
Reykjavík

Heiðraða nefndarfólk!

Bindindissamtökin IOGT hafa fengið til umsagnar frumvarp til laga um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks, 6. mál, þskj.6 og þakkar háttvirtri allsherjarnefnd fyrir að fá til þess tækifæri að tjá sig um málið.

Bindindissamtökin eru algjörlega andvíg frumvarpinu og vara alvarlega við samþykkt þess. Afstöðu sína byggja samtökin ekki hvað sízt á þeirri einörðu afstöðu sinni að draga beri svo sem unnt er úr áfengisneyzlu í landinu til heilla fyrir íslenskt samfélag.

Nýjustu upplýsingar benda hins vegar til ógnvænlegrar þróunar í þessum efnum þar sem neyzla hefur aukist gífurlega eða um 65% á síðustu 25 árum eða meira en hjá nokkurri annarri þjóð innan OECD. Í hreinum alkóhóllítrum er neyzlan orðin 7.1 lítri á hvern mann og við þannig með meiri neyzlu en Norðmenn, Finnar og Svíar og nálgumst bjórþjóðina Dani ískyggilega. Samkvæmt heilbrigðisáætlun ríkisstjórnar sem einróma var samþykkt á Alþingi árið 2001 þá var markmiðið það að áfengisneyzla yrði ekki meiri en 5 lítrar af hreinu alkóhóli á hvern íbúa 15 ára og eldri svo og að dregið yrði úr áfengis- og vímuefnaneyzlu fólks undir lögaldri um 25% svo öfugþróunin er því miður augljós.

Rök samtakanna gegn frumvarpinu eru alveg sérstaklega sótt til Alþjóðaheilbrigðismálastofnunarinnar – WHO – sem einfaldlega segir: Aukið aðgengi = aukin neysla = aukin vandamál, en megintilgangur frumvarpsins gengur einmitt út á það að auka verulega aðgengi fólks að áfengi með þeim vandamálum sem WHO varar svo sterklega við.

Sömuleiðis hafa hinir virtustu aðilar innanlands varað sterklega við frumvarpinu og lýst yfir algjörri andstöðu við það. Í þeim hópi eru bæði þeir sem eru fróðastir á þessu sviði sem og ekki síður þeir sem þekkja bezt til hinna hræðilegu afleiðinga áfengisneyzlunnar.

Við nefnum aðeins til sögu: Lýðheilsustöð, landlækni, biskup Íslands, SÁÁ, Velferðarráð Reykjavíkur, Heimilislæknafélag Reykjavíkur, Hjúkrunarfræðingafélag Íslands, Ungmennafélag Íslands svo aðeins nokkrir þeirra séu nefndir sem alfarið leggjast gegn frumvarpinu.

Þá skal sérstaklega undirstrikuð sú staðreynd að áfengi er engin venjuleg söluvara, ef tekið er mið af þeim skelfilegu afleiðingum er af neyzlu þess geta stafað og hvarvetna blasa við í samfélaginu.

Við leyfum okkur í þessu sambandi að vitna orðrétt í forystugrein Morgunblaðsins frá 14. nóv. en þar segir orðrétt: “Tölurnar um stórauðna áfengisneyzlu á síðasta aldarfjórðungi eru tölur um annað og meira en neyzlu áfengis. Þær eru tölur um óhamingju fjölskyldna. Þær eru tölur um óhamingju ungs fólks sem er að alast upp á heimilum þar sem ofneyzla áfengis setur mark á allt heimilislíf. Þær eru tölur um maka, eiginkonur eða eiginmenn, sem lifa í örvæntingu dag hvern vegna áfengisneyzlu á heimilinu. Þær eru tölur um fjölda íslenzkra heimila sem hafa verið lögð í rúst vegna ofneyzlu áfengis”. Undir þetta skal heilshugar tekið og frumvarp sem felur í sér aukningu þessarar óhamingju er því í raun vægast sagt hryggðarefni. Við heitum á hið háa Alþingi að að láta heilbrigðis- og velferðarsjónarmið ráða afstöðu sinni og hafna þessu fráleita frumvarpi.

F.h. Bindindissamtakanna IOGT



Helgi Seljan
form. fjölmiðlanefndar



Aðalsteinn Gunnarsson
framkvæmdastjóri

Til enn frekari rökstuðnings er meðfylgjandi álit Fræðslumiðstöðvar í fíknivörnum.

Aukið aðgengi – Aukin neysla – Aukinn vandi. Samþykkt frumvarpsins mun leiða til mikillar fjölgunar dreifingarstaða áfengis og auka aðgengi að áfengi gífurlega.

Árið 2003 kom út bókinn Alcohol- no ordinary commodity, research and public policy.³ Þar er lagt vísindalegt mat á gagnsemi mismunandi aðgerða sem gripið hefur verið til í því skyni að koma í veg fyrir eða draga úr skaða sem rakinn er til áfengisneyslu. Lýðheilsustöð gaf út stutta samantekt á ritinu árið 2005 og er það sem vísað er til hér á eftir byggt á því.⁴

Í flestum löndum eru takmarkanir á því hver má kaupa og hver má selja áfengi. Slíkar takmarkanir byggjast á samfélagsþyn sem lýtur að heilsu, öryggi og almennri reglu. Reynslan sýnir enn fremur að takmarkanir á aðgengi að áfengi geta dregið úr drykkju og vandamálum tengdum áfengi. Með aðgengi er átt við hversu auðvelt sé að verða sér úti um áfengi og að neyta þess. Kannanir á höftum og aðgengi að áfengi hafa t.d. sýnt að stytting afgreiðslutíma, fækkun söludaga og útsölastaða helst í hendur við minni neyslu og tjón af völdum hennar.

Einkasala ríkisins á áfengi er dæmi um víðtæka leið til að stýra aðgengi að áfengi. Miklar líkur eru á að einkasala á áfengissölu dragi úr neyslu og tjóni sem af neyslunni getur hlotist.⁵ Þá benda niðurstöður til þess að heildarneysla áfengis aukist verði einkasölinni aflétt. Sú tilhögun að smásala áfengis sé í höndum verslana ÁTVR, sem eru í eigu og ábyrgð stjórnvalda, er mikilvægur þáttur í forvörnum sem óráðlegt er að fórna. Með því er m.a. tryggt að varan sé vel afmörkuð og fullorðið fólk annist afgreiðslu áfengisins. Á því kunna að verða ýmsir annmarkar verði almennum verslunum heimilað að selja áfengi.

Við teljum að áfengisstefnan á hverjum tíma eigi að þjóna heildarhagsmunum samfélagsins og byggja á traustum rannsóknum. Áfengismálin eru veigamikill málaflokkur og mikið í húfi að stefnumörkun sem þau varðar séu byggð á niðurstöðum rannsókna og forðast ber stefnumótun sem byggist á einföldun, vanþekkingu og úrræðum sem ekki skila árangri. Vegna þess að áfengi er engin venjuleg neysluvara á almenningur rétt á að áfengisstefna sé vel ígrunduð, unnin af vandvirkni og farið varlega í breytingar á aðgengi að áfengi. Kostnaðurinn við að hefta aðgang að áfengi er lítill miðað við þann kostnað sem getur hlotist af neyslu áfengis.

³ Alcohol: No Ordinary Commodity – Research and Public Policy (Oxford University Press, 2003) eftir Thomas Babor, Raul Caetano, Sally Casswell, Griffith Edwards, Norman Giesbrecht, Kathryn graham, Joel Grube, Paul Gruenwald, Linda Hill, Harold Holder, Ross Homel, Esa Österberg, Jürgen Rehm, Robin room og Ingeborg Rossow.

⁴ Áfengi – engin venjuleg neysluvara. Samantekt úr bókinni: Alcohol, no ordinary commodity, research and public policy. Lýðheilsustöð, 2005.

⁵ Áfengi – engin venjuleg neysluvara. Samantekt úr bókinni: Alcohol, no ordinary commodity, research and public policy. Lýðheilsustöð, 2005 (bls 6).

Áfengi er engin venjuleg vara

- Áfengi hefur mikla sérstöðu sem neysluvara og fráleitt að um hana þurfi að gilda sömu viðmið og ýmsar aðrar vörur.

Í júní 2006 kom út á vegum Evrópusambandsins skýrsla um umfang áfengisvandans í Evrópu. Í skýrslunni sem unnin var af tveimur breskum sérfræðingum, Peter Anderson og Per Baumberg, er bent á að íbúar Evrópu drekka meira en íbúar annarra heimsálfa.¹ Afleiðingarnar eru einnig gífurlegar. M.a er áætlað að 55 milljónir fullorðinna Evrópubúa drekki áfengi sér til skaða og að rekja megi u.þ.b. 195 þúsund dauðsföll í Evrópu (aðildarríkjum Evrópusambandsins) árlega til neyslu áfengis, þ.e. vegna slysa, lifrarsjúkdóma, krabbameina o.s.frv. Neysla áfengis er þriðja algengasta orsök ótímabærra dauðsfalla íbúa í aðildarríkjum Evrópusambandsins, næst á eftir tóbaki og háþrýstingi.

Samkvæmt skýrslunni má rekja meira en eitt af hverjum fjórum dauðsföllum í umferðinni til ölvunaraksturs (u.þ.b. 10 þúsund dauðsföll árlega). Meira en eitt af hverjum fjórum dauðsföllum meðal ungra karlmannna (á aldrinum 15-29 ára) í aðildarríkjum Evrópusambandsins, og eitt af hverjum tíu dauðsföllum meðal ungra kvenna á sama aldri, eru vegna áfengisneyslu (s.s. vegna umferðarslysa, sjálfsvíga, ofbeldis o.s.frv.). Þá hefur ölvunardrykkja orðið almennari um alla Evrópu á undanförunum árum, sérstaklega í hinum tíu nýju aðildarríkjum Evrópusambandsins.

Alls er áætlað að áfengisvandinn hafi kostað aðildarríki Evrópusambandsins 125 milljarða evra árið 2003. Í þessum kostnaði felst m.a. tap vegna lélegra afkasta í vinnu og fjarveru frá vinnu og ótímabær dauðsföll. Beinn kostnaður er áætlaður 66 milljarðar evra, s.s. vegna afbrota, umferðarslysa, sjúkdóma og forvarna.

Samkvæmt Alþjóðaheilbrigðismálastofnuninni mátti á árinu 2000 rekja 4,0% allra dauðsfalla og örorku í heiminum til áfengis.² Áfengi reyndist fimmti skaðlegasti áhættuþátturinn af 26 sem kannaðir voru. Áfengi veldur álíka miklu heilsutjóni og tóbak. Í þróuðum ríkjum var áfengi þriðji skaðlegasti áhættuþátturinn og olli 9,2% alls heilsutjóns.

Hér eru einungis tilgreindar tvær traustar heimildir á ábyrgð viðurkenndra alþjóðastofnana um vandann sem neysla áfengis veldur. Af þeim er ljóst að vandinn vegna neyslu áfengis er gífurlegur og mikilvægt að leita allra mögulegra leiða til þess að halda honum í skefjum. Umfram allt eru þær þó staðfesting og áminning um að áfengi er engin venjuleg neysluvara og eðlilegt að um hana gildi um margt annað fyrirkomulag og reglur en ýmsar aðrar vörur.

¹ Alcohol in Europe: A public health perspective. A report for the European Commission. Institute of Alcohol Studies, UK, June 2006.

² WHO. The Global Burden of Disease 2000.

Nefndasvið Alþingis
b.t. Allsherjarnefndar
Austurstræti 8-10
101 Reykjavík

20. nóvember 2007

**Varðar: Frumvarp til laga um breytingu ýmissa lagaákvæða
sem varða sölu áfengis og tóbaks. Þskj 6 – 6. mál**

**Ályktun samþykkt á félagsfundi Faralds- og líftölfræðifélagsins
þann 19. nóvember 2007**

Erlendar rannsóknir staðfesta að aukið aðgengi að áfengi og lægra verð leiða til meiri neyslu. Reynsla okkar Íslendinga síðustu 15- 20 ár er í samræmi við þessar niðurstöður. Á þessum tíma hefur vínbúðum og vínveitingastöðum hér á landi fjölgað um leið og heildarneysla áfengis hefur nær tvöfaldast. Afleiðinganna hefur þegar orðið vart í aukinni tíðni áfengissýki meðal kvenna (Læknablaðið 2004).

Í smávöruverslun í dag er mikið af ungu fólki undir 20 ára aldri, bæði sem viðskiptavinir og starfsmenn. Það samræmist ekki heilbrigðisáætlun að útsetja þetta unga fólk fyrir áfengi. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að aðeins þeir sem eru 20 ára og eldri megi afgreiða vín, en yngri starfsmenn mega raða víni í hillur og þrifa það upp af gólfi ef slys verða o.s.frv. Þetta býður upp á miklar freistingar. Þá er einsýnt að rétt tvítugir afgreiðslumenn geti orðið fyrir miklum þrýstingi frá samstarfsfólki undir tuttugu ára aldri í versluninni. Þessir þættir munu án efa auka mjög á neyslu þessa unga fólks.

Ljóst er því að frumvarp þetta er ógn við lýðheilsu á Íslandi. Fyrirséð er að meðal langvarandi áhrifa verði aukning á heilsutengdum vandamálum af völdum áfengis, sérstaklega vandamálum sem tengjast langtíma neyslu á miklu áfengi s.s. skorpulífur, heila og taugasköðum auk geðsjúkdóma.

Fari svo að Alþingi stígi það óheillaspor að samþykkja frumvarpið er nauðsynlegt að byggja inn í lögin ákvæði og fjárveitingu varðandi skrásetningu og rannsóknir á afleiðingum hins aukna aðgengis. Í því þarf að felast eftirfarandi.

Að gerð verði ítarleg úttekt á breytingum á nýgengi og algengi áfengistengdra sjúkdóma og dánarmeina, á kostnaði þjóðfélagsins vegna áfengisneyslu, þar á meðal í formi útgjalda til heilbrigðiskerfisins, útgjalda vegna trygginga og örorku ásamt mati á fjölda fórnarlamba ofbeldisglæpa, morða, sjálfsvíga og bílslysa sem rekja má til áfengisneyslu. Jafnframt að fram fari nákvæm rannsókn á drykkjuvenjum fólks á öllum aldri, fyrir og eftir samþykkt laganna.

Faralds- og líftölfræðifélagið er tilbúið til að veita aðstoð við undirbúning og framkvæmd rannsókna, ef svo færi að frumvarpið yrði samþykkt.


Laufey Tryggvadóttir faraldsfræðingur
formaður Faralds- og líftölfræðifélagsins



Félag íslenskra heimilislækna

Hlíðarsmára 8 • 201 Kópavogur

Alþingi
Erindi nr. P/35/228
komudagur 19.11.2008

Kópavogi 15. nóvember 2007

Alsherjarnefnd Alþingis
Austurstræti 8-10,
150 Reykjavík

Aðalfundur Félags íslenskra heimilislækna hefur fjallað um lagafrumvarp til breytingar á áfengislögum (Breyting á lögum nr. 63/1969, um verslun með áfengi og tóbak) og ályktað um málið. Ályktunin fylgir hér með sem umsögn Félags íslenskra heimilislækna um málið.

Aðalfundur Félags íslenskra heimilislækna haldinn í Hlíðarsmára 8 Kópavogi 24. október 2007 skorar á alþingismenn að veita ekki brautargengi frumvarpi því sem liggur fyrir Alþingi og gerir ráð fyrir afnámi einkasölu ÁTVR á áfengi.

Misnotkun áfengis er staðreynd í okkar samfélagi og áfengissýki er meðal algengustu sjúkdóma í vestrænum samfélögum. Ekki þarf að fjölyrða um þá þjáningu sem fylgir áfengissýki bæði fyrir hina sjúku og fjölskyldur þeirra. Áfengi er vissulega vara sem er hluti af neyslu Íslendinga og mikill meiri hluti þjóðarinnar misnotar ekki áfengi. Áfengi er engu að síður vara sem hefur sérstöðu á markaði. Það er í eðli sínu ávanabindandi, neysla þess hefur áhrif á dómgreind, hömlur svo og hæfni neytanda til ýmissa athafna t.d. til að stjórna ökutæki. Allir ábyrgir fullveðja karlar og konur eru sammála um að áfengi í höndum barna og unglinga er ekki við hæfi. Í neyslupjóðfélagi samtímans er sú staðreynd vel þekkt að aukið aðgengi að vöru leiðir til aukinnar neyslu. Ekkert bendir til að áfengi hafi hér sérstöðu. Þeir hópar sem líklegt er að verði settir í aukna áhættu með samþykkt frumvarpsins eru áfengissjúklingar og ungt fólk. Þessir hópar eru líklega viðkvæmari fyrir auknu aðgengi að áfengisverslun en aðrir. Sala áfengis á Íslandi hefur verið í höndum ÁTVR og má fullyrða að sú verslun hafi þróast á undangengum árum í takt við kröfur neytenda með lengdum opnunartíma og fjölbreyttara vöruvali. Engar sérstakar hömlur eru sjáanlegar fyrir þann sem er 20 ára eða eldri að verða sér út um áfengi á Íslandi í dag.

Frelsi fylgir ábyrgð. Frelsi í verslun með vöru eins og áfengi fylgir mikil ábyrgð. Að stuðla að auknu aðgengi í þjóðfélaginu að vöru eins og áfengi fylgir sérstaklega mikil ábyrgð. Í nafni lýðheilsu hafa verið tekin mörg merkileg og nauðsynleg skref á síðastliðnum árum og áratugum oft með fulltingi löggjafarvaldsins. Trauðla verður séð að hagsmunir einstaklinga sem gætu framfleitt sér og sínum og hagnast á því að reka verslun með áfengi séu mikilvægari hagsmunum lýðheilsu.

Virðingarfyllt

Elínborg Bárðardóttir

Formaður Félags íslenskra heimilislækna



– fyrir íslenska verslun

Alþingi
Erindi nr. P 13S/253
komudagur 20.11.2007

Alþingi
allsherjarnefnd
Alþingishúsinu v/Austurvöll
150 Reykjavík

Reykjavík, 19.11.2007
Tilv. 02.109
GSJ

Efni: Frv. til laga um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks. Þskj. 6 – 6. mál.

Nær öll fyrirtæki sem stunda innflutning á áfengi eru aðilar að FÍStjórnun og því varðar sá lagarammi sem gildir um innflutning og sölu á áfengi þessi fyrirtæki miklu. Félagið hefur því ávallt fylgst mjög náið með öllum tillögum til breytinga á áfengislöggjöfnni og reynt að hafa áhrif þar á, eins og tilefni hefur verið til hverju sinni.

Fruvmarp það sem hér um ræðir er nú lagt fram í fimmta sinn, þó með nokkuð breyttu sniði nú. Meginatriði frumvarpsins lýtur að því að afnema einkasölu ÁTVR á öðru áfengi en sterku áfengi. Það er skoðun félagsins að stefna beri að því að sala á áfengi verði gefin frjáls. Áfengi er neysluvara sem eigi að lúta sömu lögmálum og aðrar slíkar vörur og því geti ekki verið eðlilegt að hið opinbera hafi einkarétt til smásölu þessarar tilteknu vöru.

Félagið gerir eftirfarandi athugasemdir við frumvarpið:

1. “Allt eða ekkert”. Félagið telur ekki koma til greina að afnema einkasölu ÁTVR á sölu af hluta áfengis. Ef einkasalan verður afnumin verður að ganga skrefið til fulls. Auðveldlega má sjá fyrir sér kærumál sem slíkt lagaákvæði leiddi af sér, þar sem slíkt ákvæði teldist fara gegn ákvæðum 14. gr. samkeppnislaga nr. 44/2005. Þess má geta að erlendir framleiðendur áfengis sem til sölu er hér á landi fylgjast mjög náið með þróun þessara mála og hafa ekki farið dult með þá skoðun sína að öll mismunun á grundvelli mismunandi áfengisinnihalds stæðist ekki.

2. Aðlögunartími. Sala á áfengi hefur verið í höndum hins opinbera með einum eða öðrum hætti frá 1922 eða í 85 ár. Sá stutti aðlögunartími sem frumvarpið gerir ráð fyrir er allt of skammur þegar þessi staðreynd er höfð í huga. Ætla verður markaðinum a.m.k. eitt ár til að aðlagast þeim breytingum sem verið er að leggja til.

3. Áfengisgjald verður að lækka. Eins og kunnugt er eru skattar (áfengisgjald og virðisaukaskattur) stór hluti af útsöluverði áfengis, en við Íslendingar eigum heimsmetið í áfengisgjöldum. Vara sem er svo hátt skattlögð þolir ekki þá álagningu sem algeng er á drykkjarvörumarkaði án þess að útsöluverðið hækkaði verulega umfram það sem það er nú hjá

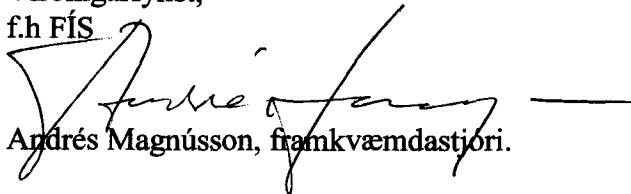
ÁTVR (6,85% á sterkt áfengi og 13% á létt vín og bjór). FÍS telur því að ef áfengisgjald verður ekki lækkað, áður eða samtímis því að einkasala ÁTVR verður gefin frjáls muni það hafa eftirfarandi í för með sér:

- Sérverslanir munu ekki geta starfað með svo lága álagningu sem nú er hjá ÁTVR og því mun verð á áfengi stórhækka.
- Hætt er við að stórverslanir verði einar í aðstöðu til að selja áfengi með lágmarks álagningu. Mun þetta geta leitt til þess að úrval vína minnki, þar sem þær munu bjóða upp á fáar og ódýrar tegundir.
- Áfengismarkaðurinn er verðdrifinn. Áframhaldandi há skattlagning mun því geta leitt til fákeppni á þessum markaði, neyslustýringar og mun minna vöruframboðs.

4. Áfengisauglýsingar verði leyfðar með takmörkunum. FÍS telur nauðsynlegt að leyfa áfengisauglýsingar með takmörkunum þegar sala áfengis verður gefin frjáls. Eins og alkunna er hefur ríkt mikil óvissa varðandi framkvæmd núgildandi lagaákvæða um áfengisauglýsingar. Kemur þar bæði til að auðvelt hefur reynst að fara í kring um þau og ekki síður að áfengisauglýsingar eru víða sýnilegar í erlendum tímaritum og sjónvarpi, ekki síst í útsendingum frá vinsælum íþróttatburðum. Allt þetta leiðir til þess að bann við áfengisauglýsingum missir marks.

Þetta eru þær athugasemdir sem FÍS gerir við frumvarpið á þessari stundu en félagið leggur áherslu á mikilvægi góðrar samvinnu við hið háa Alþingi í þessu máli, þar sem það varðar fjölmörg aðildarfyrirtæki FÍS miklu hver afdrif þess verða.

Virðingarfyllst,
f.h FÍS



Andrés Magnússon, framkvæmdastjóri.

Alþingi
Erindi nr. Þ 135/999
komudagur 8.1.2008

FÉLAG UM LÝÐHEILSU

k.t. 611201-4780

Aðalfundarsamþykkt Félags um lýðheilsu

26. nóvember 2007

vegna frumvarps á Alþingi Íslendinga um sölu áfengis og tóbaks

Mál nr. 6 á 135. löggjafarþingi 2007 – 2008

Nefndasvið Alþingis,
Austurstræti 8 – 10
150 Reykjavík

Í tilefni af framkomnu frumvarpi um breytingar á ýmsum lagaákvæðum sem varða sölu áfengis og tóbaks vill aðalfundur Félags um lýðheilsu leggja áherslu á eftirfarandi.

1. *Fjölgun útsölustaða*

Ofangreint frumvarp þetta miðar að því að heimila sölu áfengis sem í er minna en 22% af vínanda að rúmmáli í smásölu með tilgreindum takmörkunum. Í þeim styrkleikaflokki af vínanda sem vísað er til í þessu frumvarpi er allur bjór, léttvín og gosblandaðir drykkir úr sterku áfengi og telur sú neysla 81% af árlegri neyslu áfengis í alkóhóllítrum talið. Verði þetta frumvarp að lögum má færa rök fyrir því að útsölustöðum áfengis í landinu fjölgi verulega og að neysla áfengis aukist í kjölfarið.

2. *Heilbrigðismat*

Félag um lýðheilsu hefur áður ályktað um að á Íslandi þurfi að innleiða svokallað heilbrigðismat (á ensku *health impact assessment*) fyrir framkvæmdir, lagasetningar og aðrar stjórnvaldsákvæðanir af vissri stærðargráðu, sbr. umhverfismat. (sjá m.a. umsögn Félags um lýðheilsu um lög um Lýðheilsustöð). Framlagt frumvarp er mál af slíkum toga. Mörg rök hníga að því að aukið aðgengi að áfengi hér á landi muni leiða til aukinnar neyslu þess og þá einkum meðal unglunga enda er sá hópur líklegastur til að auka neyslu sína með auknu aðgengi. Brýnt er því að leggja mat á umfang og afleiðingar slíkra áhrifa áður en teknar eru ákvarðanir og byggja þær á áreiðanlegum rannsóknargögnum og spám.

3. *Sértækar athugasemdir:*

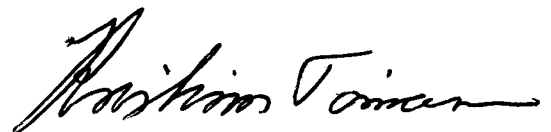
- Í 2. grein er kveðið á um að óheimilt verði samkvæmt frumvarpi þessu að selja áfengi undir kostnaðarverði. Slíkt eftirlit verður mjög erfitt í framkvæmd og kostnaðarsamt.
- Í 10. grein eru tíunduð skilyrði fyrir veitingu smásöluleyfis. Þar er kveðið á um að starfsmenn sem afgreiða áfengi megi ekki vera yngri en 20 ára. Þó það megi rökstyðja að slíkt sé framkvæmanlegt, þá er framkvæmd t.d. á sölu tóbaks ekki að fullu í samræmi við lög samkvæmt könnunum og alltaf nokkurt hlutfall söluturna þar sem unglingar yngri en 18 ára fá keypt tóbak. Þá er í frumvarpinu ekki tekið sérstaklega fram að þeir sem raði í hillur og þrifi upp þegar óhöpp verða þurfi að vera fullra 20 ára.

Aðalfundur Félags um lýðheilsu vill undirstrika það álit sitt að breytingar á lögum um sölu áfengis og tóbaks í þá veru að fjölga útsölustöðum áfengis gangi með beinum hætti gegn markmiðum Heilbrigðisáætlunar til ársins 2010 sem Alþingi hefur samþykkt og muni fela í sér aukna sölu og neyslu áfengis meðal þjóðarinnar og þá einkum meðal unglunga.

Aðalfundur Félags um lýðheilsu telur mjög brýnt að frumvarpi sem fjallar um sölu áfengis og tóbaks fylgi heilbrigðismat þar sem teknar eru saman upplýsingar um þróun áfengisneyslu í landinu, afleiðingar hennar og að lagt verði mat á áhrif af þeim breytingum sem frumvarpið leggur til.

Aðalfundur Félags um lýðheilsu mælir gegn því að ofangreint frumvarp verði samþykkt á Alþingi.

Reykjavík, 26. nóvember 2007



GREINARGERÐ MEÐ SAMÞYKKT AÐALFUNDAR FÉLAGS UM LÝÐHEILSU

26. NÓVEMBER 2007

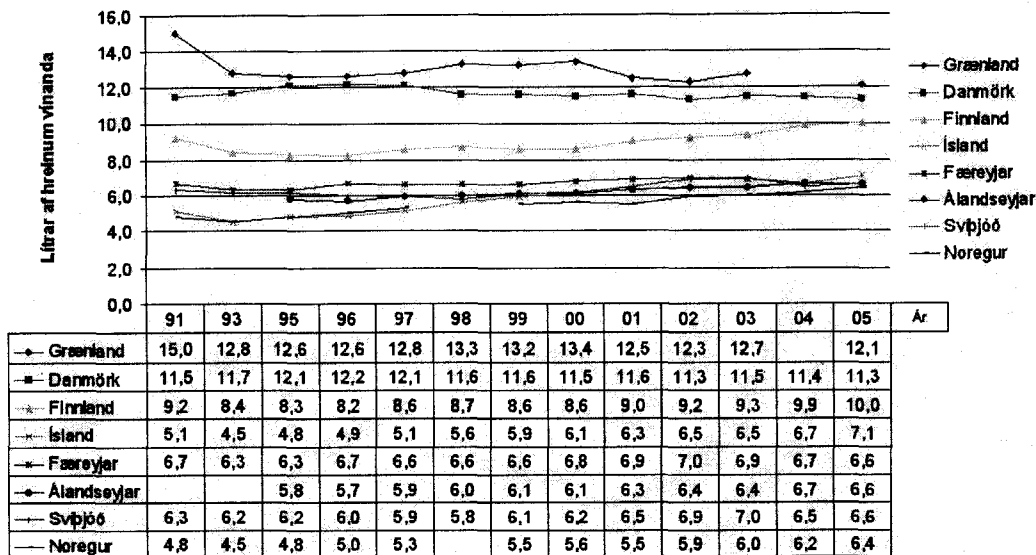
VEGNA FRUMVARPS Á ALÞINGI ÍSLENDINGA UM SÖLU ÁFENGIS OG TÓBAKS MÁL NR. 6 Á 135. LÖGGJAFARÞINGI 2007 – 2008

Ofnotkun áfengis er skaðleg heilsu manna og er talið að um 4% af öllum dauðsföllum tengist áfengisneyslu með beinum eða óbeinum hætti. Forvarnarstefna vegna áfengisneyslu felur í sér m.a. að setja neyslu áfengis mörk með lögum enda einskorðast skaði af áfengisneyslu ekki einvörðungu við þann sem neytir þess. Hér á landi hefur verið tekið mið af þeim fimm meginþáttum sem stefnumótun Alþjóðaheilbrigðismálastofnunar skilgreinir sem áhrifabætti í neyslumynstri áfengis meðal þjóða. Þar vegur þyngst aðgengi að áfengi, verð og takmarkanir á áfengisneyslu við stjórn vélknúinna ökutækja, þá hvar neysla fer fram og auglýsingar.

Áfengi er löglegur vímugjafi á Íslandi en sölu þess hafa ætíð verið settar skorður með lagasetningu. Síðasta stórfellda breyting á lögum um áfengissölu hér á landi var þegar sala bjórs var lögleidd árið 1989. Þeirri breytingu fylgdi greinileg aukning á heildarneyslu áfengis. Stöðug aukning hefur verið á neyslu áfengis frá 1992-3 og seldust 7,2 alkóhóllítrar á íbúa 15 ára og eldri á árinu 2006 sem er nálægt 50% aukningu frá árunum 1992-3. Hér á landi hefur veitingastöðum með vínveitingaleyfi fjölgað mikið á undanförunum árum auk þess sem áfengisauglýsingar hafa verið áberandi. Þótt lög banni auglýsingar á áfengi nú þá hafa þau dugað illa til að stemma stigu við birtingu þeirra.

Alþingi samþykkti árið 2001 *Heilbrigðisáætlun til ársins 2010*. Markmið þar vegna áfengisneyslu eru svohljóðandi: *Áfengisneysla á hvern íbúa verði ekki meiri en 5,0 lítrar af hreinu alkóhóli á ári á íbúa 15 ára og eldri og nánast engin hjá þeim sem yngri eru.*

Samkvæmt opinberum sölutölum Hagstofu Íslands frá árinu 2001 var áfengisneyslan 6,3 alkóhóllítrar á íbúa 15 ára og eldri og hefur neysla aukist um 14% á því 6 ára tímabili sem áætlunin nær til. Þróun áfengisneyslu hér á landi er ólík nágrannalöndum því hér eykst neysla áfengis á sama tíma og hún stendur í stað eða minnkar í nágrannalöndum okkar (sjá mynd). Á þeim tíma sem liðið hefur frá því áfengislöggjöfinni var breytt hér síðast og bjórsala lögleyfð hefur áfengisneysla aukist ár frá ári, talið í lítum alkóhóls. Heildarneysla á áfengi er nú orðin hærri hér á landi en í Svíþjóð og Noregi.



Heimild: Hagstofa Íslands 2007

Sjúkdómabyrði hér á landi vegna langvarandi misnotkunar áfengis önnur en áfengissýki hefur ekki verið íþyngjandi en með breyttu neyslumynstri má búast við að eftir 10 til 20 ár munum við fara að sjá í verulegu magni sjúkdóma sem hafa verið sjaldgæfir hérlandis, s.s. skorpulífur, taugabólgur, og heilabilun tengda langvinnri mikilli neyslu áfengis. Þetta eru vandamál sem við höfum lítið séð af fram til þessa andstætt löndum þar sem neysla hefur verið meiri

Í bókinni *Alcohol, No Ordinary Commodity* er bent á að fyrir liggja sterk sönnunargögn þess efnis að tilslakanir á einkasölu ríkis á áfengi séu til þess fallnar að auka sölu og þar með neyslu áfengis. Þetta hefur sýnt sig m.a. í Bandaríkjunum, Svíþjóð, Finnlandi og Kanada. Í Finnlandi jókst til að mynda sala á áfengi um 46% (reiknað í hreinum vínanda) árið 1969 eftir að aðgengi að því var aukið, m.a. með því að selja bjór í matvöruverslunum. Væri sú raunin hér nú færi árleg áfengisneysla hér úr 7.2 lítrum alkóhóls í 10.5 lítra sem er hærra en neysla Finna árið 2005. Í tveimur sveitarfélögum í Svíþjóð var á árunum 1967-68 gerð tilraun með sölu á sterkum bjór (hámark 5.6%) í verslunum. Sala á áfengi nánast tífaldaðist á fyrstu sex mánuðum tilraunarinnar og reyndist aukningin á sölu á sterkum bjór 1124% í þessum sveitarfélögum en 30% í samanburðarsveitarfélögum.

Í ljósi þess að áfengi er engin venjuleg söluvara má benda á að einkaaðilar hafa ætíð hámarkssölu á varningi sem markmið og það samrýmist ekki sölu á þessum varningi, sem heilbrigðisáætlun gerir kröfu um að dragi úr neyslu á. Þetta verður því ekki samræmt. Ágóði einkaaðila af sölu víns fer til þeirra eigin mála sem hefur í eðli sínu ekki samfélagsleg markmið. Ágóða ríkisins má stýra eftir atvikum til forvarnarmála ef vilji þingmanna er fyrir því.

Áfengisneysla er áhyggjuefni fagfólks á sviði heilbrigðismála um allan heim og eru fyrirbyggjandi samþykktir bæði Alþjóðasamtaka lækna, *World Medical Association*, frá árinu 2005 og Evrópusamtaka lækna (*Standing Committee of European Doctors, CPME*) frá árinu 2006

sem beinast að heilsufarslegar afleiðingar áfengisneyslu og samfélagslegum áhrifum þess. Í ágúst 2004 funduðu ráðherrar heilbrigðismála Norðurlanda hér í Reykjavík og birtu viljayfirlýsingu þess efnis að starfa saman að áfengisvörnum bæði á alþjóðavettvangi og innan Norðurlanda vegna samfélagslegra afleiðinga áfengisneyslu. Gengur framkomið frumvarp gegn öllum þessum samþykktum og stefnumörkun sem m.a. íslenskir aðilar hafa unnið að.



KÓPAVOGSBÆR
Fannborg 2
200 Kópavogur
Sími: 570 1500
Fax: 570 1501
www.kopavogur.is

Alþingi
Erindi nr. P 135/709
komudagur 4.12.2007

Alþingi
Kirkjustræti
150 Reykjavík

Kópavogi, 5. desember 2007
0711380/022.32 SS

Efni: Frumvarp til laga um sölu áfengis og tóbaks.

Á fundi forvarnanefndar Kópavogsbæjar þann 9. nóvember sl. var eftirfarandi bókað:

Ályktun forvarnanefndar um frumvarp til laga um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks. Samþykkt samhljóða:

„Forvarnanefnd Kópavogs leggst gegn frumvarpi sem nú er tii meðferðar á Alþingi um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks, þskj. 6 - 6 mál.

Reynsla annarra þjóða og rannsóknir hafa sýnt að aukið aðgengi að áfengi leiðir af sér meiri áfengisneyslu meðal ungs fólks. Þetta vinnur þvert á markmið forvarnanefndar, sem m.a. er að draga úr neyslu ungs fólks og skapa börnum og ungmennum jákvætt og heilbrigt umhverfi til að alast upp í.“

Á fundi bæjarstjórnar Kópavogs þann 27. nóvember sl. var eftirfarandi bókað:

Bæjarstjórn Kópavogs tekur undir bókun forvarnanefndar Kópavogs frá 9. nóvember síðastliðnum um frumvarp til breytinga á lögum um sölu áfengis, sem nú liggur fyrir Alþingi.

Þetta tilkynnist hér með.

Virðingarfyllst,

Páll Magnússon
bæjarritari



Allsherjarnefnd Alþingis
Selma Hafliðadóttir nefndarritari
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Alþingi
Erindi nr. P 135/129
komudagur 9.11.2007

Seltjarnarnesi, 6. nóvember 2007
2007110010/91/SG/gh

Efni: Frumvarp til laga um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks

Frumvarp þetta flytja 17 þingmenn og með því er lagt til að einkasala Áfengis- og tóbaksverslunar ríkisins með annað áfengi en sterkt áfengi verði aflögð. Með því mun smásöluverslun á léttum vínunum og bjór færast að einhverju eða miklu leyti frá sérverslunum ÁTVR.

Megintilgangur frumvarpsins og rök fyrir því eru fyrst og fremst að jafna aðstöðu til verslunarreksturs og fylgja eftir þeirri stefnu hins opinbera að draga sig út úr atvinnurekstri á sem flestum sviðum.

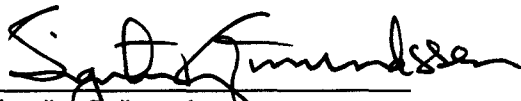
Áfengi sker sig hins vegar úr hópi flestra neysluvara vegna þeirra vandamála sem því tengjast. Vissulega er notkun ýmissa annarra neysluvara í óhófi hættuleg líka en m.t.t. staðreynda og tilfinninga nýtur áfengi nokkurrar sérstöðu. Um 4% dauðsfalla og örorku í heiminum má rekja til áfengis skv. upplýsingum Alþjóðaheilbrigðismálastofnunarinnar. Í sumum löndum hefur meðalaldur lækkað vegna áfengisneyslu, t.d. í gömlu Sovétríkjunum. Allmargar athuganir hafa farið fram á áhrifum aukins aðgengis á neyslu áfengis og bera þær flestar, en ekki alveg allar, að sama brunni, að bætt aðgengi auki neyslu. Minni haldbærar upplýsingar eru um hvort aukin neysla í þjóðfélagi á borð við okkar leiði beint til aukinna félagslegra, andlegra og líkamlegra vandamála. Ýmsar rannsóknir benda til að svo sé, en allmikill skortur er á upplýsingum en engar benda þó til að úr vandamálu dragi við aukið aðgengi.

Dánartala vegna alkóhóltengdra orsaka á Íslandi er nú lægst á Norðurlöndum og hefur verið um hríð, rúmlega 5 dauðsföll per 100 þús. manns má rekja til áfengis hér á landi en talan á öðrum Norðurlöndum er hærri, í sumum þeirra mun hærri, t.d. Danmörku 28.8 og Finnlandi 37.6. Í Danmörku er aðgengi að áfengi mjög mikið en verslunarháttum Finna svipar til okkar. Augljóst er skv. þessu að mun fleira hefur áhrif á neysluvenjur en aðgengi eitt og koma þar til ýmsir þættir í þjóðfélagsmynstri og þjóðarsál.

Á hinn bóginn hefur aðgengi að áfengi verið aukið verulega hér á landi á undanförunum árum með fjölgun útsölastaða ÁTVR, bættri þjónustu á útsölastöðum sem víða er til fyrirmyndar o.s.frv. Vandséð er því hvaða vanda er verið að leysa með tilkomu frumvarpsins og hvort við eigum ekki við mun alvarlegri vandamál að etja en skort á aðgengi að áfengi hér á landi. Halda má því fram með réttu, með tilvísan til áður nefndrar tilvitnunar til lágrar tíðni dauðsfalla af völdum áfengis hér á landi, að óþarfi sé að bæta það sem ekki fer aflaga.

Landlæknir leyflr sér því að leggjast gegn framgangi þessa frumvarps.

Virðingarfyllst,


Sigurður Guðmundsson
landlæknir

23.11.2007

Alþingi
Erindi nr. Þ 135/413
komudagur 26.11. 2007

Kæru þingmenn/konur í allsherjarnefnd!

Ég hef kynnt mér nýjustu rannsóknir um áhrif áfengis á heila unglunga undir tvítugu en þau eru skelfileg. Aflið ykkur tvímælaaust upplýsinga um þetta! Hér er verið að tala um lítið magn alkóhóls, t.d. bjór eða léttvín.

Í dag má kona á meðgöngu ekki smakka dropa af áfengi vegna mikillar hættu á fósturskaða sem sumir hverjir koma seint fram, eða við upphaf skólagöngu. Hér er einnig verið að tala um mjög lítið magn áfengis eins og bjór og léttvín.

Tölur um umferðaslys og dauðaslys vegna aksturs undir áhrifum áfengis eru skelfilegar.

Biðlistar á BUGL og í áfengismeðferð á Íslandi hafa aldrei verið eins langir.

Rannsóknir sýna ótvírætt að aukið aðgengi að áfengi eykur drykkju, ekki þýðir fyrir neinn að þræta um það! Svíar hafa illilega rekið sig á og snéru við.

Við sköpum aldrei neina "suðræna drykkjumenningu" hér uppi á Íslandi í allt annarri menningu og hörðu lífsgæðakapphlaupi, árangurinn af því verður aukin ÖLVUN.

Áfengi er og verður aldrei eins og hver önnur neysluvara og er skelfilegt til þess að vita að hægt verði að nálgast bjór og léttvín á næsta götuhorni. Unglingar munu þrýsta á foreldra að kaupa fyrir sig áfengi. Á mörgum heimilum verður þetta eins sjálfsagt og gosdrykkirnir áður. **Unglingadrykkja mun tvímælaaust aukast!**

Með ofantaldar staðreyndir að leiðarljósi treysti ég því að þú munir virkilega hugsa þig um áður en þú gefur þitt "já" við frumvarpi sem eykur aðgengi að áfengi á Íslandi og eykur þar með allt það þjóðarbol og sundrunu fjölskyldna sem því fylgir. Þetta verður hver og einn að gera upp við sína samvisku!

Takk fyrir, bestu kveðjur,

María Magnúsdóttir
Hjúkrunarfræðingur og fjögurra barna móðir

Nefndasvið Alþingis
Allsherjarnefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 18. 12.2007

Efni: Umsögn slysavarnarráðs um frumvarps til laga um um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks. (6. mál, 135. löggjafarþing 2007-2008)

Slysavarnaráð lýsir yfir áhyggjum sínum vegna líklegra áhrifa á tíðni slysa og ofbeldis verði frumvarp til breytinga á áfengislögum samþykkt Rannsóknir sýna að aðgengi að áfengi hefur mikil áhrif á heildarneyslu áfengis (sjá samantekt í: Babor o.fl. 2006). Þar sem áfengisneysla er áhrifaþáttur margra slysa, líkamslegs-, kynferðislegs- og andlegs ofbeldis í íslensku samfélagi, eins og erlendis, þykir ljóst að aukið aðgengi að áfengi verði til þess fallið að auka tíðni slysa og ofbeldis.

Um alvarleika málsins má m.a. lesa í ársskýrslum rannsóknarnefndar umferðarslysa. Árið 2006 voru 9 banaslys í umferðinni þar sem áfengisneysla var orsakaþáttur. Ölvunarakstur skaðar ekki eingöngu þá sem taka ákvörðun um að keyra ökutæki undir áhrifum áfengis heldur eru saklausir vegfarendur einnig í verulegri hættu. Áfengisneysla er því ekki aðeins vandamál þeirra sem neyta áfengis heldur samfélagsins alls.

Árið 2005 komu 1500 manns á bráðamóttöku Landspítala vegna ofbeldisáverka. Árið 2006 fjölgaðu komum á bráðamóttöku vegna ofbeldis í 1660. Þótt ekki séu til tölur hér á landi um það hversu margir hljóta áverka vegna ofbeldis þar sem áfengisneysla er orsakaþáttur, þá benda erlendar rannsóknir og reynsla lögreglu og starfsfólks á bráðamóttöku heilbrigðisstofnana til að áfengisneysla sé mjög oft orsakaþáttur í ofbeldisverkum. Áfengistengt ofbeldi bitnar ekki aðeins á þeim sem drekka áfengi heldur einnig á almennum borgurum, heilbrigðisstarfsfólki og löggæslufólki.

Fjölmörg félagasamtök, fyrirtæki og stofnanir vinna ötullega að slysavörnum á Íslandi þar sem markvisst er hugað að bættum aðstæðum fólks í leik, starfi og samgöngum með það að markmiði að fækka slysum. Hætt er við að árangur þessarar góðu vinnu verði minni ef aðgengi að áfengi eykst verulega með sölu áfengis í matvöruverslunum.

Kostnaður einstaklinga og samfélagsins í heild vegna slysa og ofbeldis er nú þegar verulegur. Meiri áfengisneysla, sem líkleg er í kjölfar aukins aðgengis að áfengi, mun auka þennan kostnað verulega (sem er aðeins að hluta metinn til fjár). Víða í Evrópu kallar heilbrigðisstarfsfólk eftir aðgerðum stjórnvalda til að draga úr bráðaskaða (slys og ofbeldi) og langtímaskaða (afleiðingar slysa og fjölmargir sjúkdómar) sem áfengisneysla orsakar. Það er því mikilvægt að Íslendingar læri af reynslu annarra þjóða þegar hugað er að breytingum í áfengismálum.

Virðingafyllst


Brynjólfur Mogensen
Formaður Slysavarnarráðs

Heimild:

Babor, T. F., Caetano, R., Casswell, S., Edwards, G., Giesbrecht, N., Graham, K., Grube, J., Gruenewald, P., Hill, L., Holder, H., Homel, R., Österberg, E., Rehm, J., Room, R. & Rossow, I. (2003). *Alcohol: No ordinary commodity—Research and public policy*. Oxford: Oxford University Press. (Þýdd samantekt á vef Lýðheilsustöðvar: http://lydheilsustodvefur.eplica.is/media/afengi//Afengi_engin.pdf)



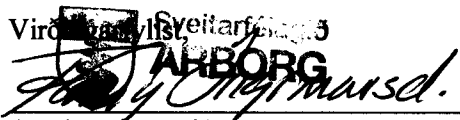
Alþingi
Erindi nr. P 135/412
komudagur 26.11.2007

Selfossi, 23. nóvember 2007
0711053 AI

Nefndarsvið Alþingis
Kirkjustræti
150 Reykjavík

Efni: Umsögn vegna frumvarps um sölu áfengis og tóbaks.

Meirihluti Félagsmálanefnd Árborgar, Kristín Eiríksdóttir (B), Alma Lísu Jóhannsdóttir (V) og Katrín Ósk Þorgeirsdóttir (S), mælir eindregið gegn því að frumvarp til laga um sölu áfengis og tóbaks (sala léttvíns og bjórs), 6. þingmál, verði samþykkt. Reynsla annarra þjóða af auknu aðgengi að áfengi með afnámi einkasölu sýnir aukna neyslu, ekki sísts meðal ungmenna og þar af leiðandi mikla fjölgun félagslegrar og heilsufarslegrar vandamála. Þetta frumvarp stefnir því í þveröfuga átt í þeirri uppbygginu sem sveitarfélagið Árborg er að gera í forvarnarmálum.

Virðingarfyllt Sveitarfélagið

Anný Ingimarsdóttir
verkefnisstjóri félagslegrar ráðgjafar

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 REYKJAVÍK

Alþingi
Erindi nr. P 135/323
komudagur 21.11.2007

SVÞ
Samtök verslunar og þjónustu
Federation of Trade & Services

<21. nóvember 2007

Efni: Umsögn SVÞ um frumvarp til laga um sölu áfengis og tóbaks, 6.mál, sala léttvíns og bjórs

SVÞ hafa barist fyrir breytingu á smásölu léttvíns og bjórs frá stofnun samtakanna 1999 og skilað umsögnum um þau frumvörp sem komið hafa fram á Alþingi síðan. Það frumvarp sem hér liggur fyrir er um margt svipað þeim frumvörpum sem áður hafa verið flutt á Alþingi en því miður ekki hlotið umræðu né efnislega afgreiðslu þingheims alls.

Endurteknar skoðanakannanir sýna að viðhorf fólks í þjóðfélaginu hafa verið að breytast og sífellt stærri hluti Íslendinga og annarra íbúa landsins er fylgjandi því að sala léttvíns og bjórs verði heimiluð í almennri verslun.

Við yfirlestur þessa frumvarps og samráð við verslunarfyrirtæki sem aðild eiga að SVÞ er meginafstaða samtakanna samþykki, en það sem þó veldur mönnum áhyggjum og vilji er til að breyta eru annars vegar ákvæðin um að einstakar sveitarstjórnir eigi að ákveða hvernig þessum sölumálum verður háttað á sínum svæðum og hins vegar að þjónustustöðvar olúfélaga verði ekki heimilað að selja léttvín og bjór. Víða eru þetta orðnar umfangsmiklar verslanir. SVÞ telja einnig ótækt að ÁTVR geti haldið áfram rekstri vínbúða með núverandi áfengisgjaldi og haldið auk þess áfram að niðurgreiða kostnað vínbúðanna með tekjum af tóbakssölu. Þetta sé svo ójafn leikur við einkarekna verslun að óásættanlegt sé.

Því leggja SVÞ áherslu á eftirfarandi:

Áfengisgjaldið, sem Íslendingar eiga heimsmet í, verði lækkað verulega strax og enn fremur setji Alþingi þann vilja sinn inn í frumvarpið, að stefnt sé að því að leggja ÁTVR niður innan nokkurra (ákveðinn árafjöldi) ára og fela einkaaðilum alfarið dreifingu alls áfengis. Eignir fyrirtækisins verði þá seldar og andvirðið notað til forvarnarstarfs. Það er útilokað fyrir einkarekna verslanir að keppa við Vínbúðir ÁTVR með óbreyttu áfengisgjaldi og reyndar óeðlilegt að einkarekna verslanir séu að keppa við ríkisverslun á sama tíma og ríkið er að draga sig út úr samkeppnisrekstri. Hin lága álagning ÁTVR á afengi, sem fyrirtækið upplýsir að sé 13%, nægir ekki til reksturs smásölu og dugar varla fyrir launum. Þetta á jafnt við um Vínbúðir ÁTVR og rekstur einkaaðila. Laun og húsnæðiskostnaður er jafn hjá ÁTVR og einkaaðilum og því er allt tal um að 13% álagning dugi ÁTVR hreinn þvættingur. Áfengisgjaldið og miklar tekjur af tóbakssölu hafa gert ÁTVR kleift að reka þessa starfsemi. Því er augljóst að verð léttvíns og bjórs verður að hækka mikið hjá einkareknum verslunum

að óbreyttu áfengisgjaldi, en það gengur að sjálfsögðu ekki í samkeppni við Vínbúðir ÁTVR.

Í 2.gr.a staflið frumvarpsins er lagt til að í 3.gr.1.málsliður laganna kveði á um að útsöluverð áfengis sé frjálst en þó skuli fjármálaráðherra ákveða útsöluverð á sterku áfengi og tóbaki á hverjum tíma. ÁTVR í umboði ráðherra ákveður lágmarksverð tóbaks í dag og SVÞ telja að í frumvarpinu eigi að standa að fjármálaráðherra ákveði lágmarksútsöluverð en ekki útsöluverð.

Ákveðið verði í frumvarpinu að ríkið, en ekki sveitarstjórnir, setji skilyrði fyrir og veiti smásöluleyfi fyrir sölu áfengis. Það er alveg ótækt að sveitarstjórnir skipi þessum málum hver með sínum hætti. Menn hafa fyrir sér þá stöðu sem uppi var þegar þjónustutímar verslana voru mismunandi í Reykjavík og á Seltjarnarnesi og auðvelt er að ímynda sér hvað misvísandi reglur sveitarfélaga gætu haft óheppileg áhrif á markaði. Það þarf að koma fram í frumvarpinu hvenær dagsins má hefja sölu, hvort og þá hvernig þurfi að aðskilja léttvín og bjór frá öðrum vörum, hvernig ákvörðun um fjölda leyfa í hverju sveitarfélagi verði háttað, auglýsingar inni í verslunum og aðgerðir vegna brota á reglum.

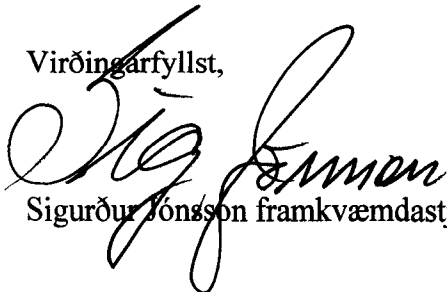
SVÞ mótmæla úreltu málfari í frumvarpinu sem felst í hugtakinu nýlenduvöruverslun sem er rökleysa og ætti að vera dagvöruverslanir eða eitthvað álíka, hvetja til þess að við ákvörðun um úthlutun söluleyfa verði tekið tillit til aðstæðna og þjónustu á viðkomandi svæði í stað þess að útiloka ákveðnar tegundir þjónustustöðva (með neysluvöru, rekstrarvöru og eldsneyti) í frumvarpinu. Þannig er eðlilegt að beina söluleyfum til stærri þjónustustöðva, en um leið óeðlilegt að útiloka minni einingar jafnvel þótt stórmarkaðir séu á starfssvæði þeirra. Því þarf heimild til smásölu með léttvín og bjór að vera almenn en ekki sértæk.

Mikill tvískinnungur ríkir varðandi auglýsingar á áfengi. Erlendar sjónvarpsstöðvar sem allur almenningur horfir á og útlend blöð og tímarit sem hér eru á boðstólum auglýsa áfengi, en innlendum fyrirtækjum er bannað að auglýsa vöruna. Það er alls ekki ásættanlegt að þessi tvískinnungur haldi áfram heldur verður að taka á þessu í frumvarpinu og heimila auglýsingar á áfengi með skilgreindum takmörkunum.

Ungur aldur mikils hluta starfsmanna í mörgum almennum verslunum takmarkar möguleika þeirra til að hefja sölu léttvíns og bjórs, en þó er rétt að minna á að 18 ára aldurslágmark þeirra sem selja tóbak hefur verið í gildi um árabil þannig að slíkar reglur eru þekktar í verslunarrekstri og þeir sem kjósa að selja tóbak, léttvín og bjór gera sér ljóst að því fylgja kvaðir varðandi aldur starfsmanna.

SVÞ-Samtök verslunar og þjónustu fagna því að sífellt fleiri þingmenn hafa vilja og kjark til að gera þær breytingar á þjónustu við neytendur í landinu sem eru með einhverjum sambærilegum hætti og tíðkast í nágrannalöndum okkar. Samtökin mæla með samþykkt frumvarpsins.

Virðingarfyllst,


Sigurður Jónsson framkvæmdastjóri



Alþingi
Erindi nr. P 135/341
komudagur 22.11.2007

UMBOÐSMAÐUR BARNA

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10,
150 Reykjavík

Reykjavík, 21. nóvember 2007
Tilvísun: UB 0711/4.1.1

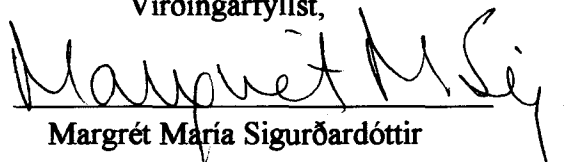
Efni: Frumvarp til laga um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks, mál nr. 6.

Vísað er til bréfs allsherjarnefndar Alþingis, dagsett 2. nóvember 2007, þar sem óskað er eftir umsögn umboðsmanns barna um ofangreint frumvarp.

Þar sem þær breytingar sem boðaðar eru í frumvarpinu varða ekki börn á beinan hátt tekur undirrituð ekki efnislega afstöðu til þess.

Hins vegar vill undirrituð vekja athygli á ábyrgð ríkisins verði aðgengi að kaupum og sölu á áfengi aukið á þann veg sem frumvarpið boðar. Forvörn hefur falist í því að strangar reglur gildi um kaup og sölu á áfengi og tóbaki og telja verður að stórauka þyrfti eftirlit með útsölustöðum, jafnt gagnvart söluaðilum sem og kaupendum. Sterkar vísbendingar styðja það sjónarmið að aukið aðgengi að áfengi geti haft í för með sér aukna áfengisneyslu í samfélaginu og getur það vart talist til hagsbóta fyrir börn.

Virðingarfyllst,


Margrét María Sigurðardóttir



Reykjavíkurborg
Velferðarsvið

Alþingi
Erindi nr. P 135/225
komudagur 16.11.2007

Allsherjarnefnd Alþingis
Alþingi
150 Reykjavík

Reykjavík, 12. nóv. 2007

Efni: Umsögn vegna frumvarps til laga um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks - 135. löggjafarþing, þskj.6 – 6. mál : sala léttvíns og bjórs.

Vísað er til bréfs nefndarritara allsherjarnefndar, dags. 2. nóvember sl., þar sem fram kemur beiðni til Velferðarsviðs Reykjavíkurborgar um að veita umsögn um frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lagaákvæðum er varða sölu áfengis og tóbaks.

Af því tilefni skal eftirfarandi tekið fram:

Á fundi velferðarráðs Reykjavíkurborgar þann 24. október sl. var lögð fram eftirfarandi ályktun ráðsins um framangreint frumvarp :

Velferðarráð Reykjavíkurborgar varar við hugmyndum um aukið frelsi á áfengissölu sem lagt er til í nýju frumvarpi sem nú er til meðferðar á Alþingi Íslendinga. Samkvæmt upplýsingum Lýðheilsustöðvar sýnir fjöldi rannsókna að aðeins lítil aukning á aðgengi að áfengi auki áfengisneyslu, þar á meðal ungs fólks. Rannsóknir í Svíþjóð, Finnlandi, Bandaríkjunum og Kanada sýna fram á margföldun á neyslu þegar aðgengi er aukið með afnámi einkasölu. Þessar rannsóknir hafa ekki verið hraktar og ekki hefur verið hafnað tengslum áfengis og félagslegs vanda. Þá leggur Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin áherslu á að mikil áfengisneysla skaðar heilsu og samfélag og eykur á ýmsan hátt félagslegan vanda. Líklegt er að þeir sem muni nýta sér aukið aðgengi að áfengi séu þeir sem síst skyldu. Afleiðingarnar munu bitna á börnum og ungmennum sem nú þegar búa við erfið uppeldisskilyrði vegna áfengisneyslu forráðamanna sinna.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að sveitarfélög muni setja takmarkanir á sölu áfengis og hafa eftirlit með áfengisverslun. Flutningsmenn frumvarpsins hafa þó ekki rætt við Reykjavíkurborg um hvernig eigi að sinna þessum málum og taka á þeim vanda sem aukin áfengisneysla mun óhjákvæmilega leiða af sér. Engar ráðstafanir hafa verið

kynntar sem geta unnið gegn aukinni áfengisneyslu. Þá hefur ekki verið talað um hvort ríkið muni styðja sveitarfélög fjárhagslega til að sinna umræddu eftirliti.

Að lokum vill velferðarráð minna á forvarnarstefnu Reykjavíkurborgar sem vinnur að því að skapa uppeldisskilyrði og samfélag sem eflir sjálfsmynd og sjálfstraust barna og ungs fólks m.a. með því að koma í veg fyrir og draga úr vímuefnaneyslu þeirra. Þá er Reykjavík í fararbroddi 18 evrópskra borga sem vinna markvisst gegn vímuefnanotkun ungs fólks.

Sjá tengil Lýðheilsustöðvar þar sem vísað er til rannsókna á þessu sviði.

<http://www.lydheilsustod.is/rannsoknir/afengi-og-vimuefni/ytarefni/nr/1063>

Á vegum Reykjavíkurborgar starfar sérstakur hópur um forvarnir í borginni. Í hópnum sitja fulltrúar Velferðarsviðs, Menntasviðs, Leikskólasviðs og Íþrótt- og tómstundasviðs. Fyrir hönd hópsins er hér með komið á framfæri eftirfarandi athugasemdum :

Meðal verkefna samráðshóps um forvarnir í Reykjavík er að hafa yfirsýn, tryggja markvisst forvarnarstarf á vegum borgarinnar og hafa eftirlit með framkvæmd forvarnarstefnu borgarinnar sem samþykkt var í borgarráði í des. 2005.

Forvarnarstefna Reykjavíkurborgar nær til allra barna á aldrinum 0 -20 ára, foreldra þeirra og allra sem að málefnum þeirra og uppeldi koma. Leiðarljós stefnunnar er að skapa öllum börnum og ungmennum uppeldisaðstæður og umhverfi sem eflir sjálfstraust þeirra og sjálfsmynd.

Rannsóknir og reynsla þjóða, sem aukið hafa aðgengi að áfengi, sýna aukna neyslu. Því vill hópurinn skora á þá þingmenn sem eru fylgjandi frumvarpinu að endurskoða afstöðu sína og setja hagsmuni barna og ungmenna í forgang, ekki síst þeirra sem standa höllum fæti. Íslendingar geta verið stoltir af því að neysla áfengis hefur dregist saman í efstu bekkjum grunnskóla. Þar koma til margir samverkandi þættir s.s samtakamáttur foreldra, aukin vitneskja fullorðinna og barna um mikilvægi þess að fresta því að drekka áfengi, aukið samstarf þeirra sem vinna að málefnum barna og ungmenna, aukið aðhald og eftirlit með börnum undir lögaldri o.fl. En betur má ef duga skal. Það er staðreynd að um leið og börn eru komin í framhaldsskóla eykst neyslan strax á fyrsta ári. Foreldrar framhaldsskólanema kalla eftir stuðningi hvað þetta varðar og er mikilvægt að finna flöt á samstarfi við framhaldsskólana. Sú staðreynd að börn eru börn skv. lögum til 18 ára aldurs kallar á aukna ábyrgð foreldra og samfélagsins.

Stuðningur ráðamanna er mikilvægur fyrir samfélagið allt. Ekki síst til að stuðla að því að ungt fólk temji sér heilbrigðan lífsstíl. Að koma í veg fyrir aukið frelsi í áfengismálum getur haft afgerandi áhrif í lífi margra til hins betra og stuðlað að betri uppeldisaðstæðum fyrir fleiri börn. Auk þess eru það skýr skilaboð til samfélagsins um

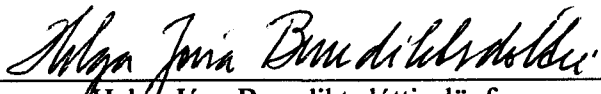
að hver einstaklingur skipti máli og að hagsmunir barna og þeirra sem minna mega sín séu settir ofar öðrum hagsmunum.

Hópurinn tekur undir og fagnar ályktun Velferðarráðs Reykjavíkur frá fundi ráðsins 29. október sl. þar sem ráðið m.a. varar við hugmyndum um aukið frelsi í áfengissölu.

Ef frekari upplýsinga er óskað verða þær góðfúslega veittar.

Virðingarfyllst,

f.h. Velferðarsviðs Reykjavikurborgar,


Helga Jóna Benediktsdóttir, lögfr.



Reykjavík, 8. nóvember 2007
2007110007
90.6

Nefndarsvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Vegna frumvarps til laga um breytingar ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks

Starfshópur um forvarnir í Reykjavík vill koma á framfæri athugasemdum vegna frumvarpsins og lýsa áhyggjum sínum vegna þess. Í samsráðshópnum sitja fulltrúar Velferðarsviðs, Menntasviðs, Leikskólasviðs og Íþrótt- og tómstundasviðs.

Meðal verkefna hópsins er að hafa yfirsýn, tryggja markvisst forvarnarstarf á vegum borgarinnar og hafa eftirlit með framkvæmd forvarnarstefnu borgarinnar sem samþykkt var í borgarráði í des. 2005.

Forvarnarstefna Reykjavíkurborgar nær til allra barna á aldrinum 0 -20 ára, foreldra þeirra og allra sem að málefnum þeirra og uppeldi koma. Leiðarljós stefnunnar er að skapa öllum börnum og ungmennum uppeldisaðstæður og umhverfi sem eflir sjálfstraust þeirra og sjálfsmynd.

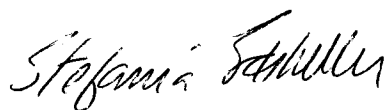
Rannsóknir og reynsla þjóða, sem aukið hafa aðgengi að áfengi, sýna aukna neyslu. Því vill hópurinn skora á þá þingmenn sem eru fylgjandi frumvarpinu að endurskoða afstöðu sína og setja hagsmuni barna og ungmenna í forgang, ekki síst þeirra sem standa höllum fæti. Íslendingar geta verið stoltir af því að neysla áfengis hefur dregist saman í efstu bekkjum grunnskóla. Þar koma til margir samverkandi þættir s.s. samtakamáttur foreldra, aukin vitneskja fullorðinna og barna um mikilvægi þess að fresta því að drekka áfengi, aukið samstarf þeirra sem vinna að málefnum barna og ungmenna, aukið aðhald og eftirlit með börnum undir lögaldri o.fl. En betur má ef duga skal. Það er staðreynd að um leið og börn eru komin í framhaldsskóla eykst neyslan strax á fyrsta ári. Foreldrar framhaldsskólanema kalla eftir stuðningi hvað þetta varðar og er mikilvægt að finna flöt á samstarfi við framhaldsskólana. Sú staðreynd að börn eru börn skv. lögum til 18 ára aldurs kallar á aukna ábyrgð foreldra og samfélagsins.

Stuðningur ráðamanna er mikilvægur fyrir samfélagið allt. Ekki síst til að stuðla að því að ungt fólk temji sér heilbrigðan lífsstíl. Að koma í veg fyrir aukið frelsi í áfengismálum, getur haft afgerandi áhrif í lífi margra til hins betra og stuðlað að betri uppeldisaðstæðum fyrir fleiri börn. Auk þess sem það eru skýr skilaboð til samfélagsins um að hver einstaklingur skiptir máli og að hagsmunir barna og þeirra sem minna meiga sín eru settir ofar öðrum hagsmunum.

Hópurinn tekur undir og fagnar ályktun Velferðarráðs Reykjavíkur á fundi dags. 29. október sl. þar sem ráðið m.a. varar við hugmyndum um aukið frelsi í áfengissölu.

Með vinsemd og virðingu

Fh. Samstarfshóps um forvarnir í Reykjavík



Stefania Sörheller, Velferðarsviði Reykjavíkurborgar

Aðrir í Samstarfshópnum eru:

Hervör A. Árnadóttir, Velferðarsviði Reykjavíkurborgar

Ingibjörg Sigurþórsdóttir, Þjónustumiðstöðinni Miðgarði

Sigrún Sveinbjörnsdóttir, Íþrótt- og tómstundaráði Reykjavíkur

Hrund Logadóttir, Menntasviði Reykjavíkur

Sigríður Marteinsdóttir, Leiksólasviði Reykjavíkur

P.S.

Að lokum skal hér bent á rannsóknir þessu tengt:

[1] Alþjóða heilbrigðisstofnunin (2002) *The World Health Report 2002*

[2] Babor, T. og fleiri (2003). *Alcohol: No Ordinary Commodity*. Oxford - New York, Oxford University Press

[3] Ashe, M., D. Jernigan, R. Kline, R. Galaz (2003) Land use planning and the control of alcohol, tobacco, firearms, and fast food restaurants *American Journal of Public Health* 93(9) bls 1404-1408

[4] Österberg, E. og Karlsson, T. (2002) Alcohol policies in the ECAS countries, 1950-2000 í Thor Norström (Ritsj.) *Alcohol in Postwar Europe* bls. 11-48. Stokkhólmur, National Institute of Public Health

[5] Wagenaar, A. C. og Holder, H. D. (1995) Changes in alcohol consumption resulting from the elimination of retail wine monopolies: Result from five U.S. states. *Journal of Studies on Alcohol* 56, 566-72

[6] Mäkelä, P. og fleiri (2002) Who Drinks more and less when policies changes? The evidence from 50 years of Nordic studies *NAD Publication* 42, 17-70

[7] Wagenaar, A. C. og Toomey, T. L. (2000) Alcohol Policy: gaps between legislative action and current research.

Nefndasvið Alþingis
Allsherjarnefnd
b/t Selmu Hafliðadóttur
nefndarritara
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík



Reykjavík, 21. nóvember 2007.

Efni: Frumvarp til laga um sölu áfengis og tóbaks.

Viðskiptaráð þakkar nefndinni fyrir það tækifæri að fá að veita umsögn um ofangreint frumvarp þar sem lagt er til að einkasala Áfengis- og tóbaksverslunar ríkisins með annað en sterkt áfengi verði aflögð.

Frumvarp þetta er í anda skoðunar Viðskiptaráðs frá 1. nóvember síðastliðnum (sjá meðfylgjandi skjal), en gengur hins vegar mun skemur. Viðskiptaráð hefur ávallt hvatt hið opinbera til að láta af starfsemi sem einkaaðilar geta sinnt jafnvel eða betur og er sala áfengis þar engin undantekning. Þannig telur Viðskiptaráð algert afnám á einkasölu tímabæra sem og einkavæðingu ÁTVR. Ráðið dregur í efa að aukið aðgengi, sem myndi hljóta af slíku afnámi, muni leiða til viðvarandi aukningar í áfengisneyslu landsmanna. Ljóst er að einkasala ein og sér dregur ekki úr neyslu heldur er það fyrirkomulag hennar sem spilar þar lykilhlutverk. Starfsemi ÁTVR hefur verið bætt til muna undanfarin ár, með bættu aðgengi, lengri opnunartímum og fjölgun útsölastaða. Telur Viðskiptaráð því líklegt að umtöluð aukning í neyslu áfengis vegna bættis aðgengis, umfram það sem nú er, sé nú þegar komin fram.

Ráðið tekur enn frekar undir þau tilmæli greinargerðar frumvarpsins að áfengisgjaldið verði endurskoðað með talsverðan lækkun að leiðarljósi. Hátt áfengisgjald hefur haft lítil áhrif á sölu og virðast því einu beinu afleiðingar þess felast í hærra vöruverði sem bitnar á neytendum og þá ekki síst erlendum ferðamönnum. Í riti Lýðheilsustöðvar (Áfengi – engin venjuleg neysluvara) er því slegið föstu að heildaráhrif álagningar og verðhækkunar sé einungis tímabundinn samdráttur í áfengisneyslu. Gefur það til kynna að áhrif verðlækkunar verði einungis tímabundin aukning í neyslu en ekki viðvarandi eins og haldið hefur verið fram. Mikilvægt er að áfengisgjaldið verði lækkað samhliða eða fyrir einkavæðingu ÁTVR.

Að öðru leyti vísar undirritaður í ofangreinda skoðun ráðsins máli sínu til stuðnings.

Viðskiptaráð leggur til að frumvarpið nái fram að ganga og hvetur jafnframt til að gengið verði lengra.

Virðingarfyllst,

Haraldur I. Birgisson

Haraldur I. Birgisson
Lögfræðingur Viðskiptaráðs



VIÐSKIPTARÁÐ ÍSLANDS
ICELAND CHAMBER
OF COMMERCE

SKOÐUN VIÐSKIPTARÁÐS 1. NÓVEMBER 2007

BREYTINGAR Á ÁFENGISLÖGGJÖF TÍMABÆRAR

... innan Alþingis hafa iðulega verið deildar meiningar um fyrirkomulag sölu, skattlagningar og auglýsinga ...

Vinandinn hefur löngum verið pólitískt þrætuepli. Innan Alþingis hafa iðulega verið deildar meiningar um fyrirkomulag sölu, skattlagningar og auglýsinga, þvert á pólitíska flokkadrætti. Nýjasta dæmi þess efnis er frumvarp þar sem mælt er til að einkasala ÁTVR með annað áfengi en sterkt vín verði aflögð. Hugmyndin er þó ekki ný af nálinni þar sem viðkomandi frumvarp er nú lagt fram í fimmta skipti. Í gegnum tíðina hafa fleiri frumvörp er lúta að breytti áfengislöggjöf verið lögð fram, en þar má helst nefna tillögur að breytti löggjöf um almennt bann við auglýsingum á áfengi.

... Ísland er eitt fárra Evrópulanda þar sem almennt bann er lagt við áfengisuglýsingum ...

Umræðan um réttinæti áfengisuglýsinga hefur verið hávær undanfarin ár. Heildsalar áfengis hafa nýtt sér gallaða löggjöf til að koma vörum sínum á framfæri, sem hefur orðið tilefni tíðra opinberra rannsókna og málaferla. Bann við áfengisuglýsingum hefur verið við líði frá 1928, en Ísland er eitt fárra Evrópulanda þar sem almennt bann er lagt við áfengisuglýsingum.

... Viðskiptaráð telur tímabært að endurskoða áfengislöggjöfina ...

Það er ljóst að áfengi, eins og aðrar vörur, getur haft í för með sér skaðlegar afleiðingar og þá sér í lagi sé þess neytt í óhófi. Til að mæta þeirri hættu hefur löggjafinn sett innflutningi, sölu og meðferð áfengis miklar skordur. Þó slakað hafi verið á þeim skordum að ákveðnu leyti undanfarna áratugi, t.d. með því að heimila einkaaðilum að reka vínbúðir fyrir ÁTVR, eru enn miklar takmarkanir fyrir hendi. Viðskiptaráð telur tímabært að endurskoða áfengislöggjöfina í því augnamiði að koma til móts við sjónarmið heildsala, án þess þó að stefna heilsu landsmanna í hættu. Ennfremur væri æskilegt að einkasala ríkisins væri aflögð, enda óþarfi að ríkið sinni þeim hlutverkum sem einkaaðilar geta gert jafnvel eða betur.

... ljóst að rannsókn brota á þessu óskýra og almennt orðaða ákvæði er töluverð að umfangi ...

... rannsóknir séu til lítils, þar sem þær fáu ákærur sem af þeim leiða lykta undantekningalítið með sýknu ...

... auglýsingabönn hafi ekki haft veruleg áhrif til samdráttar í neyslu ...

RETTARÓVISSA OG ÓPARFA ÚTGJÖLD

Í 20. gr. áfengislaga nr. 75/1998 er að finna almennt bann við auglýsingum á áfengi. Ákvæði þetta hefur valdið töluverðum eril hjá yfirvöldum, en í skýrslu vinnuhóps ríkislögreglustjóra frá nóvember 2001 kemur fram að fjöldi mála er varða umrætt ákvæði hefur aukist ár frá ári. Aukinn fjöldi dómsmála er varða auglýsingabannið undanfarin ár gefur ekki ástæðu til að ætla að breyting hafi orðið á þessari þróun síðan þá. Það er því ljóst að rannsókn brota á þessu óskýra og almennt orðaða ákvæði er töluverð að umfangi, með tilheyrandi kostnaði fyrir hið opinbera.

Þrátt fyrir hið almenna auglýsingabann er ljóst að birting áfengistengds efnis í fjölmiðlum hefur stórauðist. Í rannsókn Háskólans á Akureyri sem unnin var fyrir Lýðheilsustöð kemur fram að birting áfengistengds efnis í dagblöðum hafi meira en þrefaldast frá árinu 1996 til 2005. Í rannsókninni var ekki tekið tillit til auglýsinga í öðrum fjölmiðlum. Ekki var nánar útlistað í rannsókninni hvaða aðilar stóðu á bakvið auglýsingarnar en eins og flestum er kunnugt auglýsa Vínbúðirnar tilvist sína sem telja má óbeina áfengisuglýsingu, enda áfengi eina vara þeirra.

Skýrsla vinnuhópsins ber það með sér að rannsóknir lögreglu séu til lítils, þar sem þær fáu ákærur sem af þeim leiða lykta undantekningarlítið með sýknu. Helstu ástæður þess eru annars vegar óskýrt og tvírætt orðalag 20. gr. áfengislaga og hins vegar 2. mgr. 15. gr. laga um prentrétt nr. 57/1956. Ákvæði það felur í sér að höfundur þurfi að vera nafngreindur til að bera refsí- og fébótaábyrgð á efni ritsins. Samkvæmt framangreindu getur hver sem er auglýst hvaða áfengi sem er án nokkurra afleiðinga, að því gefnu að sá hinn sami auðkenni ekki auglýsinguna með nafni sínu eða nafni félags í hans eigu. Framangreind skörun ákvæðana felur í sér undankomuleið ábyrgðar sem gengur í berhögg við neytendasjónarmið og er einungis til þess fallin að auka réttaróvissu.

Þrátt fyrir að undantekningaákvæði 3. mgr. 20. gr., er felur í sér heimild til að auglýsa óáfenga drykki, væri lagt af er alls ólíklegt að neysla myndi dragast saman sbr. niðurstöður rits Lýðheilsustöðvar (Áfengi - engin venjuleg neysluvara). Þar kemur fram að auglýsingabönn hafi ekki haft veruleg áhrif til samdráttar í neyslu. Eins og skýrsla Háskólans á Akureyri ber með sér breyta aðrir þættir í samfélaginu meiru um neyslu áfengis en auglýsingar.

SJÁLFSPROTTNAR REGLUR FÝSILEGAR

Vinnuhópur ríkislögreglustjóra setti fram í niðurstöðum sínum að ákvæði 20. gr. áfengislaga þyrfti að vera ítarlegra, nákvæmara og ótvíræðara. Ljóst er að sett lög verða aldrei tæmandi og frjósamt ímyndarafl markaðsaðila leiðir oft til að undanskotsleiðir verða kunnar og vinsælar. Framkvæmdin hingað til er einungis til þess

... Viðskiptaráð leggur til aðra og skilvirkari nálgun á þetta umdeilda viðfangsefni ...

fallin að staðfesta það. Viðskiptaráð leggur til aðra og skilvirkari nálgun á þetta umdeilda viðfangsefni. Miðast sú tillaga við að hér verði byggt á því fyrirkomulagi sem þekkist í Bretlandi.

... talsverður fjöldi ríkja hafi innleitt þær í einhverri mynd ...

Bresku reglurnar (the British Code of Advertising) eru settar af einkaaðilum og gilda þær um alla fjölmiðla. Í reglunum er að finna ítarleg og ótvíræð ákvæði er snúa að áfengisauglýsingum, sem miða fyrst og fremst að því að áfengisauglýsingar höfði ekki til ungmenna og að þær beri ekki með sér misvísandi skilaboð um áhrif eða afleiðingar neyslunnar. Í nýbirtri skýrslu bresku samtakanna kemur fram að eftirfylgni markaðsaðila við reglurnar nálgist 100%. Sérstök nefnd hefur heimildir til að beita viðurlögum, fari auglýsendur á skjön við reglurnar, sem miða að því að efni sé breytt, það tekið til baka eða sýningum á því hætt. Sem dæmi um viðurlög má nefna að nefndin getur farið fram á að auglýsendur, sem hafa ítrekað gerst brotlegir við reglurnar, leggi allt auglýsingaefni fyrir nefndina til samþykkis áður en það er gefið út. Reglur þessar hafa víða hlotið hljómgrunn innan Evrópu, en í skýrslu vinnuhóps ríkislögreglustjóra kemur fram að talsverður fjöldi ríkja hafi innleitt þær í einhverri mynd.

... Sjálfspotttnar reglur hérlandis hafa gefist vel hingað til ...

Viðskiptaráð hvetur hið opinbera til að veita hagsmunaaðilum færi á því að taka þessar reglur upp og annast framfylgni þeirra. Sjálfspotttnar reglur hérlandis hafa gefist vel hingað til og eru reglur Kauphallarinnar um stjórnhætti fyrirtækja gott dæmi þar um. Fari svo að brugðist verði trausti hins opinbera, sem Viðskiptaráð telur litlar líkur á, er því í lófa lagið að taka þessar breytingar til baka og halda áfram þar sem frá var horfið.

TAKMARKAÐ FORVARNARGILDI

... Viðskiptaráð hefur ávallt hvatt hið opinbera til að láta af starfsemi sem einkaaðilar geta sinnt jafnvel eða betur ...

Viðskiptaráð Íslands hefur ávallt hvatt hið opinbera til að láta af starfsemi sem einkaaðilar geta sinnt jafnvel eða betur. Það er deginum ljósara að slíkt á við um sölu á áfengi. Engu að síður verður að huga að þeirri staðreynd að ÁTVR er ætlað að gegna öðru hlutverki umfram sölu áfengis. Hið umrædda hlutverk ÁTVR er talið vera þáttur af forvarnarstarfi hins opinbera til verndar heilsu manna. Skoða verður hinsvegar hvort ÁTVR uppfylli þetta hlutverk.

... má draga í efa að þörf sé á heilli ríkisstofnun til að sinna því hlutverki ...

Ef lesin eru stefnumál ÁTVR, sem finna má á heimasíðu stofnunarinnar, má sjá að verndun heilsu manna er ekki eitt þeirra. Eins og vitnað er til í nýjasta frumvarpi til áfengislaga kemur fram í ársskýrslu ÁTVR fyrir árið 2002 að forvarnarhlutverk stofnunarinnar felist aðallega í því að fylgja eftir lagaákvæðum um lágmarksaldur kaupenda. Þó um verðugt hlutverk sé að ræða má draga í efa að þörf sé á heilli ríkisstofnun til að sinna því hlutverki. Skynsamlegra væri að uppfylla það hlutverk annars vegar með ströngum skilyrðum fyrir veitingu áfengissöluleyfa og hins vegar

með ströngum viðurlögum gegn brotum á umræddum lagaákvæðum.

VERSLUN MEÐ ÁFENGI GEFIN FRJÁLS

Löngum hefur því verið haldið fram, og það rökstutt með rannsóknunum, að aukið aðgengi að áfengi leiði til aukinnar neyslu. Að sama skapi hefur því verið haldið fram að einkasala opinbera stofnana sé virk leið til að draga úr aðgengi og þar af leiðandi neyslu.

... það sé ekki einkasalan ein og sér sem dragi úr aðgengi og þar með neyslu heldur fari það í einu og öllu eftir fyrirkomulagi einkasölunar ...

Í gögnum Lýðheilsustöðvar um áfengissölu á Norðurlöndunum kemur fram að seldir líttrar af hreinum vínanda á Íslandi hafi aukist frá 5,1 lítra á hvern íbúa yfir 15 ára árið 1991 í 7,1 lítra árið 2005. Hér er um rúmlega 39% aukningu að ræða á 14 ára tímabili, sem er hlutfallslega mesta aukning í áfengissölu á umræddu tímabili á öllum Norðurlöndunum. Af framangreindu má draga þá ályktun að það sé ekki einkasalan ein og sér sem dragi úr aðgengi og þar með neyslu, heldur fari það í einu og öllu eftir fyrirkomulagi einkasölunar. Ljóst er að fyrirkomulag Vínbúðarinnar á Hellu er ekki til þess fallið að draga úr aðgengi, þó sannanlega sé þar um einkasölu að ræða.

... telur Viðskiptaráð því líklegt að sú aukning í neyslu áfengis sem búast megi við vegna bættis aðgengis sé nú þegar komin fram ...

Undanfarin ár hefur starfsemi ÁTVR vaxið ásmegin og þjónusta verið bætt til muna, m.a. með bættu aðgengi, lengri opnunartímum og fjölgun útsölastaða. Lauslega má ætla að finna megi vinnubúð í 100 metra fjarlægð frá helstu verslunarkjörnum og eru vinnubúðirnar íðulega með sambærilegan opnunartíma. Það má því segja að það sé stutt frá steikinni í rauðvínið. Með vísan til framangreinds telur Viðskiptaráð því líklegt að sú aukning í neyslu áfengis sem búast megi við vegna bættis aðgengis sé nú þegar komin fram.

... nauðsynlegt að frjáls verslun verði leyfð undir formerkjum forvarna, strangs eftirlits og viðurlaga ...

Þar sem álagningin á sterkt vín er um helmingur af álagningu á létt vín þá má leiða að því líkur að rekstrargrundvöllurinn ÁTVR sé brostinn fari svo að sala létt vins og bjórs verði heimil í matvöruverslunum. Að mati Viðskiptaráðs er því ekkert annað í stöðunni en að ganga alla leið með því að selja ÁTVR til hæstbjóðanda og gefa verslun með allt áfengi frjálsa. Til að unnt sé að standa vörð um heilsuverndarsjónarmið er nauðsynlegt að frjáls verslun verði leyfð undir formerkjum forvarna, strangs eftirlits og viðurlaga. Með sölu ÁTVR fengi ríkissjóður í sinn hlut fjármuni sem m.a. mætti nýta til aukins forvarnarstarfs.

ÁHRIF ÁFENGISGJALDS TAKMÖRKUÐ

Í skýrslu samgönguráðuneytisins frá árinu 2004 kom fram að áfengisgjald var það hæsta hér á landi í allri Evrópu, en í skýrslunni má sjá að áfengisgjald á sterku áfengi er rúmlega 300% hærra hér á landi en í Danmörku. Eins og kom fram í svari fjármálaráðherra á Alþingi hefur áfengisgjaldið rýrnað um 13% frá

... Hátt áfengisgjald hefur hingað til haft lítil áhrif á sölu ...

... telur Viðskiptaráð að endurskoða ætti fyrirkomulag áfengisgjaldsins með lækkun að leiðarljósi ...

... stíga varlega til jarðar í samanburði á afleiðingum lækkunar áfengisgjalds milli ríkja ...

árinu 2004 og því ljóst að samanburður skýrslunnar er að einhverju leyti úreltur. Þrátt fyrir það er áfengisgjald hér á landi enn langtum hærra en í flestum Evrópuríkjum.

Hátt áfengisgjald hefur hingað til haft lítil áhrif á sölu, en sala hefur aukist umtalsvert hér á landi eins og bent var á hér að ofan. Einu beinu afleiðingar áfengisgjaldsins virðast því felast í hærra vöruverð sem bitnar á neytendum, og þá ekki síst erlendum ferðamönnum - íslenskum þjónustufyrirtækjum og hagkerfinu til óhagráðis.

Þessi þróun er í samræmi við niðurstöður í riti Lýðheilsustöðvar (Áfengi - engin venjuleg neysluvara). Þar er því slegið föstu að heildaráhrif álagningar og verðhækkunar sé einungis tímabundinn samdráttur í áfengisneyslu. Gefur það til kynna áhrif verðlækkunar verði tímabundin aukning í áfengisneyslu, en ekki viðvarandi aukning eins og haldið hefur verið fram. Í ljósi þessa telur Viðskiptaráð að endurskoða ætti fyrirkomulag áfengisgjaldsins með lækkun þess að leiðarljósi, enda sé ábatinn umtalsvert meiri heldur en tímabundnar neikvæðar afleiðingar. Er þá sérstaklega vísað til aukinna tekna af ferðamönnum.

Því er enn fremur slegið föstu í framangreindu riti Lýðheilsustöðvar að stefnumótun í áfengismálum verði að skoða í samhengi við drykkjumynstur, sem er misjafnt eftir löndum, tímabilum og þjóðfélagshópum. Því ætti að stíga varlega til jarðar í samanburði á afleiðingum lækkunar áfengisgjalds milli ríkja.

BREYTINGAR TÍMABÆRAR

Í ljósi framangreinds telur Viðskiptaráð tímabært að gera breytingar á íslenskri áfengislöggjöf. Eins og að framan er rakið virðist hið almenna auglýsingabann áfengisлага ekki hafa tilætluð áhrif. Telur ráðið að sjálfsprottinn reglur hagsmunaaðila komi til með þjóna hagsmunum allra og hafa þannig meiri áhrif til lengri tíma lítið. Það er mat ráðsins að upphaflegt markmið einkasölu ÁTVR sé ekki lengur í hávegum haft og að frjáls verslun með áfengi muni koma til með að hafa lítil áhrif á áfengisneyslu. Viðskiptaráð mælist enn fremur til þess að áfengisgjaldið verði tekið til endurskoðunar, en mælanlegur árangur hárrar álagningar virðist vera á reiki.

Með einföldun og skýringu regluverks, afléttingu hafta og auknum forvörnum telur Viðskiptaráð mögulegt að draga úr réttaróvissu og óparfa opinberum fjárútlátum. Auk þess mætti ná heilsuverndar-markmiðum á skilvirkari og áhrifaríkari hátt án þess að íslensk verslun beri skarðan hlut frá borði.

Nánari upplýsingar veita Frosti Ólafsson hagfræðingur Viðskiptaráðs og Haraldur I. Birgisson lögfræðingur Viðskiptaráðs í síma 510 7100.

Alþingi
Alsherjarnefnd
150 REYKJAVÍK

Reykjavík 19. október 2007

Tilvísun: 200710-0084/ 0.03.02

Umsögn um frumvarp til laga
um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks.
135. löggjafarþing 2007–2008. Þskj. 6 — 6. mál.

Með frumvarpi þessu er gert ráð fyrir að heimilt verði að selja vín sem inniheldur minna en 22% vínanda í smásöluverslunum. Gert er ráð fyrir að starfsmenn sem afgreiða vín megi ekki vera yngri en 20 ára.

Í dag er alkunna að stór hluti starfsmanna í smásölu eru iðulega yngri en 20 ára, og hefur Vinnueftirlitið þurft að fylgjast grannt með ákvæðum laga um vinnu barna og ungmenna sem kveða á um 15 ára aldurstakmark við að vinna á afgreiðslukassa. Torvelt hefur verið að tryggja eftirlit með að hærri aldursmörk séu ætíð virt hvað varðar afgreiðslu á tóbaki í þessum verslunum, þegar mikið álag er.

Samkvæmt frumvarpinu þá er viðbúið að yngri starfsmenn en 20 ára komi til með að raða í hillur og taka þátt í að þrifa upp áfengi ef umbúðir brotna eða laskast í meðförum. Telja verður sýnt að þetta umhverfi geti skapað óhollan og hættulega þrýsting gagnvart ungum starfsmönnum m.t.t. neyslu, afgreiðslu og dreifingu á áfengum drykkjum. Vinnueftirlitið leggur því ríka áherslu á að skylt verði allir sem vinna í verslun sem selur áfenga drykki hafi náð 20 ára aldri.

Þá vill Vinnueftirlitið undirstrika að aukið framboð á áfengi er til þess fallið að auka neyslu þess. Þannig hefur áfengisneysla á Íslandi aukist mjög verulega frá því að sala bjórs var gefin frjáls fyrir tveimur áratugum. Samhliða því hefur útsölustöðum ÁTVR fjölgað sem og veitingastöðum með vínveitingaleyfi.

Þessi aukna neysla áfengis tengist í dag m.a. hærri tíðni áfengissýki meðal kvenna, og viðbúið er að á næstu 10 til 15 árum þá muni tíðni skorpulífur aukast verulega hér á landi. Vinnustaðir hafa beint tjón af neyslu áfengis bæði í formi vinnuslysa sem og vegna mistaka sem gerð eru tengt áfengisneyslu eða í framhaldi af áfengisneyslu. Vinnueftirlitið telur því aðgerðir sem eru líklegar eða mögulegar til þess fallnar að auka neyslu áfengis í landinu ekki þjóna markmiðum vinnuverndar.

Virðingarfyllst
f.h. Vinnueftirlit ríkisins


Kristinn Tómasson, dr.med
Yfirlæknir Vinnueftirlitsins



Vonarstræti 4b
101 Reykjavík
s 511 6161
vimulaus.is
vimulaus@vimulaus.is

Alþingi
Erindi nr. P 135/343
komudagur 22.11.2007

Reykjavík, 20. nóvember 2007

Allsherjarnefnd Alþingis

Umsögn v. frumvarps (þskj.6 - 6. mál)

Frumvarp til laga, um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks, lagt fram á 135. löggjafarþing 2007–2008 (þskj. 6 — 6. Mál).

Vimulaus æska leggst gegn umræddu frumvarpi og telur að samþykkt þessi muni leiða til aukinnar áfengisneyslu í landinu og auka þann vanda sem neysla áfengis veldur.

Áfengi er engin venjuleg vara og um hana þurfa ekki að gilda sömu viðmið og um ýmsar aðrar vörur.

Traustar heimildir renna stoðum undir það að áfengi sé engin venjuleg vara. Nýlega kom út á vegum Evrópusambandsins skýrsla um umfang áfengisvandans í Evrópu. Í skýrslunni sem unnin var af tveimur breskum sérfræðingum, Peter Anderson og Per Baumberg, er bent á að íbúar Evrópu drekka meira en íbúar annarra heimsálfa. Afleiðingarnar eru einnig gífurlegar. M.a er áætlað að 55 milljónir fullorðinna Evrópubúa drekki áfengi sér til skaða og að rekja megí u.þ.b. 195 þúsund dauðsföll í Evrópu (aðildarríkjum Evrópusambandsins) árlega til neyslu áfengis, þ.e. vegna slysa, lifrarsjúkdóma, krabbameina o.s.frv. Neysla áfengis er þriðja algengasta orsök ótímabærra dauðsfalla íbúa í aðildarríkjum Evrópusambandsins, næst á eftir tóbaki og háþrýstingi.

Samkvæmt skýrslunni má rekja meira en eitt af hverjum fjórum dauðsföllum í umferðinni til ölvunaraksturs (u.þ.b. 10 þúsund dauðsföll árlega). Meira en eitt af hverjum fjórum dauðsföllum meðal ungra karlmannna (á aldrinum 15-29 ára) í aðildarríkjum Evrópusambandsins, og eitt af hverjum tíu dauðsföllum meðal ungra kvenna á sama aldri, eru vegna áfengisneyslu (s.s. vegna umferðarslysa, sjálfsvíga, ofbeldis o.s.frv.). Þá hefur ölvunardrykkja orðið almennari um alla Evrópu á undanföllum árum, sérstaklega í hinum tíu nýju aðildarríkjum Evrópusambandsins.

Alls er áætlað að áfengisvandinn hafi kostað aðildarríki Evrópusambandsins 125 milljarða evra árið 2003. Í þessum kostnaði felst m.a. tap vegna lélegra afkasta í vinnu og fjarveru frá vinnu og ótímabær dauðsföll. Beinn kostnaður er áætlaður 66 milljarðar evra, s.s.vegna afbrota, umferðarslysa, sjúkdóma og forvama.

Samkvæmt Alþjóðaheilbrigðismálastofnuninni WHO mátti á árinu 2000 rekja 4,0% allra dauðsfalla og örorku í heiminum til áfengis. Áfengi reyndist fimmti skaðlegasti áhættuþátturinn af 26 sem kannaðir voru. Áfengi veldur álíka miklu heilsutjóni og tóbak. Í þróðum ríkjum var áfengi þriðji skaðlegasti áhættuþátturinn og olli 9,2% alls heilsutjóns.

Verði frumvarplið samþykkt mun það leiða til aukins aðgengis að áfengi sem reynslan sýnir að auki neysluna.

Áfengismálin varða veigamikinn og stóran þátt í velferðarmálum þjóðarinnar. Því telja samtökin að vanda verði sérstaklega allar ákvarðanir sem varða aðgengi, sölu og dreifingu áfengis þar sem heildarhagsmunir verði látnir ráða við ákvarðatöku sem þurfa að byggjast á traustum rannsóknarniðurstöðum. Af gögnum sem nú þegar liggja fyrir verður ekki betur séð en að sala áfengis í matvöruverslunum auki neysluna og þau vandamál sem geta fylgt áfengisneyslu.

Í bókinni Alcohol- no ordinary commodity, research and public policy, sem kom út árið 2003 er lagt vísindalegt mat á gagnsemi mismunandi aðgerða sem gripið hefur verið til í því skyni að koma í veg fyrir eða draga úr skaða sem rakinn er til áfengisneyslu.

Í flestum iöndum gilda margvíslegar reglur um það hver megi kaupa og hver megi selja áfengi. Slíkar takmarkanir byggjast á markmiðum sem lúta að heilsusjónarmiðum og almennum öryggisatriðum. Reynslan sýnir enn fremur að takmarkanir á aðgengi að áfengi geta dregið úr drykkju og vandamálum tengdum áfengi. Með aðgengi er átt við hversu auðvelt sé að verða sér úti um áfengi og að neyta þess. Kannanir á höftum og aðgengi að áfengi hafa t.d. sýnt að stytting afgreiðslutíma, fækkun söludaga og útsölastaða helst í hendur við minni neyslu og tjón af völdum hennar.

F.h. Vímulausrar æsku
Elísa Wíum, framkvæmdastjóri

HEIMILDIR:

Alcohol in Europe: A public health perspective. A report for the European Commission. Institute of Alcohol Studies, UK, June 2006.

Áfengi – engin venjuleg neysluvara. Samantekt úr bókinni: Alcohol, no ordinary commodity, research and public policy. Lýðheilsustöð, 2005.

Áfengi – engin venjuleg neysluvara. Samantekt úr bókinni: Alcohol, no ordinary commodity, research and public policy. Lýðheilsustöð, 2005 (bls 6).

WHO. The Global Burden of Disease 2000.

vimlaus.is